

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЗАОЧНОЇ ТА ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ
ОСВІТИ
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Освітній ступінь Магістр

на тему:

**ОРГАНІЗАЦІЯ ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТІВ ЗА ДОХОДАМИ І
ВИДАТКАМИ ТА НАПРЯМИ ЇЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ У
ТАЛЬНІВСЬКОМУ ВІДДІЛЕННІ ДЕРЖАВНОГО КАЗНАЧЕЙСТВА
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Виконала: студентка групи Фін-71з
Спеціальності 072 «Фінанси, банківська
справа та страхування»

Флекей О.Б.

(прізвище та ініціали)

ініціали)

ерівник:

Тофан І.М.

(Прізвище та ініціали)

Рецензент:

(Прізвище та ініціали)

ДУБЛЯНИ 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЗАОЧНОЇ ТА ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ
ОСВІТИ
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Освітній ступінь Магістр
Спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Зав. кафедри . _____
(підпис)

к.е.н, доцент Грицина О.В

« ____ » _____ 2024 року

З А В Д А Н Н Я

на кваліфікаційну роботу студентці

Флекей Ользі Богданівні

(прізвище, ім'я, по-батькові)

1.Тема роботи: " Організація виконання бюджетів за доходами і видатками та напрями її вдосконалення у Тальнівському відділенні Державного казначейства Черкаської області "

Керівник роботи: Тофан І.М. к.е.н., доцент

Затверджена наказом по університету від _____

2.Термін здачі студентом закінченої дипломної роботи – 29.01.2024 р.

3.Вихідні дані для дипломної роботи: фінансова, статистична та казначейська звітність, навчальна та наукова література, методичні рекомендації.

4.Зміст дипломної роботи (перелік питань, які потрібно розробити)

Теоретичні основи функціонування казначейської служби в Україні. Становлення та розвиток державного казначейства в Україні. Базис казначейської системи виконання бюджетів. Методика економічних досліджень. Фінансовий аналіз діяльності казначейської служби в Україні. Організаційна побудова та структурна характеристика об'єкта дослідження. Оцінка фінансово-економічної діяльності управління. Аналіз доходів і видатків установи. Механізм покращення видаткового

планування бюджету з урахуванням адаптованого досвіду. Удосконалення управління видатковою частиною бюджету в управлінні державного казначейства. Удосконалення системи управління видатками в казначействі. Висновки та пропозиції.

5. Перелік графічного матеріалу: 11 таблиць, 8 рисунки.

6. Дата видачі завдання : 11.05.2023 р. _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ етапу	Назва етапів дипломної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Отримання завдання для написання дипломної роботи	11.05.2023р.	Виконано
2.	Написання вступу і I розділу	до 01.09.2023 р	Виконано
3.	Написання II розділу	до 01.10. 2023 р	Виконано
4.	Написання III розділу	до 01.11.2023 р	Виконано
5.	Написання IV розділу і висновків	до 10.11.2023 р	Виконано
6.	Завершення оформлення дипломної роботи	до 15.12.2023 р	Виконано
7.	Завершення дипломної роботи в цілому	до 29.01.2024 р	Виконано

Студентка _____ (підпис)

Керівник роботи _____ к.е.н., доцент Тофан І.М.
(наук. ступ., вчене звання, підпис, прізвище та ініціали)

УДК 336.14

Організація виконання бюджетів за доходами і видатками та напрями її вдосконалення у Тальнівському відділенні Державного казначейства Черкаської області. Флекей Ольга Богданівна – Кваліфікаційна робота. Кафедра фінансів, банківської справи та страхування. Львівський національний університет природокористування. – Дубляни, 2024. 91 с. текст. част., 11 таблиць, 8 рисунки, 33 джерела.

У кваліфікаційній роботі розглядаються теоретичні засади та економічну суть казначейської системи в Україні. Організація взаємовідносин в управлінні Державної казначейської служби у Тальнівському районі Черкаської області є об'єктом дослідження. Внаслідок проведеної роботи охарактеризовано місце і роль казначейства у забезпечення фінансової стабільності при формуванні доходної та видаткової частини державного бюджету та бюджету Тальнівської МТГ. Проаналізовані ключові елементи які впливають на ефективність діяльності органів ДКС при формуванні доходів та видатків бюджетів усіх рівнів. Зроблений економічно-фінансовий аналіз діяльності суб'єкта дослідження. Описано та узагальнено закордонний досвід діяльності казначейської служби Франції та США. На підставі проведених досліджень оприлюднені висновки та сформовано пропозиції з удосконалення організаційної складової покращення адміністрування казначейської системи обслуговування бюджетів.

Анотація

У кваліфікаційній роботі описано економічну суть та визначну роль казначейської системи обслуговування державного бюджету. Проведений фінансово-економічний аналіз діяльності державної казначейської служби у Тальнівському районі. Описаний порядок організації казначейської системи обслуговування бюджетів за доходами та видатками. Здійснена оцінка організації взаємовідносин державним казначейством та розпорядниками коштів які обслуговуються згідно із кошторисним призначенням. Розкрито суть казначейських розрахунків за доходами та видатками в розрізі статей доходів та витрат.

На підставі узагальненого закордонного досвіду діяльності казначейських служб США та Франції запропоновано напрямки вдосконалення організації казначейської системи обслуговування державного бюджету та бюджетів міських територіальних громад.

Ключові слова: казначейство, державний бюджет, бюджет об'єднаної територіальної громади, єдиний казначейський рахунок, доходи бюджету, видатки бюджету.

Annotation

The master's thesis describes the economic essence and important role of the treasury system of servicing the state budget. A financial and economic analysis of the activity of the state treasury service in Talniv district was carried out. The order of organization of the treasury system of servicing budgets according to income and expenditure is described. An assessment of the organization of relations between the state treasury and managers of funds that are served according to the estimated purpose was carried out. The essence of treasury calculations for income and expenses in terms of items of income and expenses is disclosed.

On the basis of the generalized foreign experience of the treasury services of the USA and France, directions for improving the organization of the treasury system for servicing the state budget and the budgets of urban territorial communities are proposed.

Key words: treasury, state budget, budget of the united territorial community, single treasury account, budget revenues, budget expenditures

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ КАЗНАЧЕЙСЬКОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ	
1.1 Становлення та розвиток державного казначейства в Україні.....	7
1.2 Базис казначейської системи виконання бюджетів.....	18
1.3 Методика економічних досліджень.....	36
РОЗДІЛ 2	
ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ УПРАВЛІННЯ КАЗНАЧЕЙСЬКОЇ СЛУЖБИ	
2.1 Організаційна побудова та структурна характеристика об'єкта дослідження.....	40
2.2 Оцінка фінансово-економічної діяльності управління.....	49
2.3 Аналіз доходів і видатків установи.....	58
РОЗДІЛ 3	
УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИДАТКОВОЮ ЧАСТИНОЮ БЮДЖЕТУ В УПРАВЛІННІ ТАЛЬНІВСЬКОГО РАЙОНУ	
3.1 Механізм покращення видаткового планування бюджету з урахуванням адаптованого досвіду.....	65
3.2 Удосконалення системи управління видатками в казначействі.....	71
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	83
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	

ВСТУП

Наявність окремого уповноваженого органу в системі виконавчої влади держави, який покликаний відповідати за здійснення та формування державної фінансової політики, – це закономірність для всіх епох і країн. Державне казначейство України, створене 1995 року на виконання Указу Президента України від 27 квітня 1995 року за №355 “Про Державне Казначейство” та відповідно до “Положення про Державне Казначейство”, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів від 31 липня 1995 року за №590, започаткувало казначейську форму виконання державного бюджету.

Казначейська форма обслуговування Державного та місцевого бюджету України передбачає здійснення органами Державного казначейства України: операцій з коштами державного бюджету; розрахунково-касового обслуговування розпорядників бюджетних коштів; ведення бухгалтерського обліку; складання звітності про виконання бюджету.

На сьогодні склалася парадоксальна ситуація: є необхідність у подальшому розвитку Держказначейства і з огляду на його функціональне навантаження, і з погляду розширення охоплення казначейським обслуговуванням, виходячи з реальної ситуації, але немає для цього законодавчо закріплених актів. Законодавчо-нормативні документи про Державне казначейство застарілі і не відповідають реальності.

Державне казначейство впродовж свого існування змушене було оперативно вирішувати проблемні питання, пов’язані і з охопленням у найкоротші терміни казначейським обслуговуванням якомога більше бюджетних установ та одержувачів бюджетних коштів, і з отриманням звітності, тобто створювати достовірну базу даних про виконання бюджету за допомогою різних механізмів з використанням сучасних технологій, у тому числі Національного банку. Ці фактори зумовили фактично виконання ним нових функцій, не передбачених основоположними

документами про його створення. Саме цим і обумовлена актуальність обраної теми.

Метою дипломної роботи є вдосконалення діяльності Управління державної казначейської служби у Тальнівському районі Черкаської області. В зв'язку з цим були поставлені наступні завдання:

1. Визначити теоретичні основи діяльності Державного казначейства України.

2. Проаналізувати діяльність Управління ДКС у Тальнівському районі Черкаської області.

3. Розробити шляхи вдосконалення діяльності Управління ДКС у Тальнівському районі.

Об'єктом дипломної роботи виступає Управління ДКС у Тальнівському районі Черкаської області. Предметом – фінансово-господарська діяльність досліджуваного об'єкта.

В ході написання дипломної роботи були використані такі економіко-статистичні методи, як спостереження, порівняльного аналізу, графічний та інші.

Інформаційною базою для написання роботи послужили Закони України, Постанови Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, інші нормативні і законодавчі акти та документи, а також роботи відомих вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ КАЗНАЧЕЙСЬКОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

1.1 Становлення та розвиток державного казначейства в Україні

Бюджетна система в Україні змінилася внаслідок серйозних змін у політичному, економічному та соціальному житті країни, тому зрозуміло, що необхідно створити, а точніше відновити, систему фінансових установ. Фіскальна структура нашої країни не нова. До 1993 року в Україні існувала банківська система, що виконувала державний бюджет центрального господарства, і однорівнева банківська система, коли існувало два варіанти виконання бюджету [33]. Виконання місцевого бюджету здійснюється в межах фактично зарахованих до бюджету доходів, а виконання державного бюджету - за кредитним принципом. Рік накопичується на окремому рахунку в установі банку. Як і установам, що фінансуються за рахунок коштів державного бюджету, банк відкриває видаткові рахунки для бюджету та здійснює оплату видатків відповідно до кошторисних інструкцій Міністерства фінансів України.

Національний банк України проводив підсумкові обороти за цими рахунками і визначав суму емісії, здійсненої у процесі фінансування бюджетних витрат. На суму емісії оформлялася заборгованість Міністерства фінансів України Національним банком. Доцільно зазначити, що інформація установ банківської системи про виконання держбюджету була єдиним джерелом для складання Міністерством фінансів України звітності.

Сучасна практика касового виконання державного бюджету розрахована на єдину банківську систему і не відповідає дворівневій банківській системі, яка почала формуватися в Україні на початку 1990-х років [25]. Дворівнева система передбачає, з одного боку, відповідальність банків за розмір емісії, а з іншого – економічну самостійність комерційних

банків, що діють у межах залучених коштів і банківського капіталу. Слід враховувати зміни у функціях Національного банку України, який посилив свою незалежність від уряду України в 1993 році, що призвело, по-перше, до операційних труднощів банківської системи з виконанням готівки в державному бюджеті, а також по-друге, реалізація принципу бюджетної самостійності на всіх рівнях призвела до фінансових втрат Міністерства фінансів України. Крім того, у 1990-х роках фіскальна позиція держави, яка характеризувалась хронічним дефіцитом, різко погіршилася. Дефіцит національного бюджету у ВВП становив: 1991 року - 7,0%, 1992 року - 13,8%, 1993 року - 5,1% [24].

Відповідно до касового порядку виконання державного бюджету на той час основним джерелом покриття дефіциту бюджету була емісія – кредити Національного банку України. В той час пряме кредитування Національним банком України дефіциту бюджету становило 95% усієї кредитної емісії [20]. Таке відволікання грошей із товарного грошового обігу на фінансування дефіциту бюджету зменшує пропозицію грошей у реальній економіці.

За такої системи фінансування найважливішим для українського Міністерства фінансів є отримання права на фіскальні видатки. Про це стало відомо після ухвалення бюджету Верховною Радою України. Фактично кошти, що виділяються Національним банком України на виконання програмних витрат, не залежать від фактичного використання коштів та інших потреб державного бюджету. Невиконання статті 14 Закону України «Про банки і банківську діяльність»: автоматичне кредитування всіх витрат, у тому числі дефіциту, закладено в касовий механізм виконання бюджету банківської системи.

Ситуація змінилася із запровадженням з 1 липня 1993 року нової системи касового виконання бюджету. Згідно з Указом Президента України від 18 червня 1993 року «Про порядок виконання Державного бюджету України» Національний банк за згодою Міністерства фінансів

України запровадив з другого півріччя 1993 року єдину схему касового виконання бюджету (рис. 1.1).

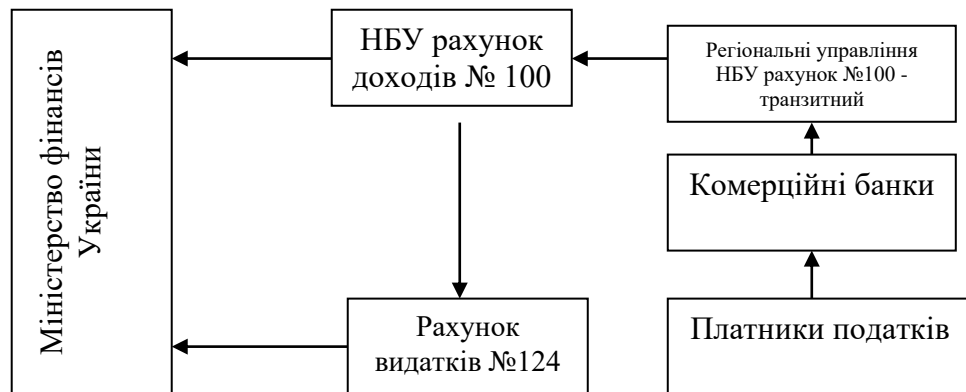


Рис. 1.1. Механізм руху бюджетних коштів при банківській системі виконання державного бюджету за доходами [18, с.11]

Фінансування видатків здійснюється в межах доходів, що фактично надходять до державного бюджету, а також кредиту Національного банку України Міністерству фінансів України. Це забезпечує функціональне розділення банківської та фінансової систем.

Усі кошти, отримані комерційними банками з державного бюджету, почали накопичуватися на центральному рахунку Міністерства фінансів України на балансовому рахунку № 100 «Кошти державного бюджету України», відкритому Національним банком України» [27]. Комерційні банки також відкривали Балансовий рахунок № 100, який обслуговує фінансові установи. Комерційні банківські установи щодня перераховують суму доходу, отриману з цих рахунків, на балансовий рахунок посередника № 100 у відповідних територіальних управліннях Національного банку. також отримані від комерційних банків кошти перераховуються з доходу бюджету на щоденний балансовий рахунок № 100, відкритий Міністерству фінансів України. Фінансування витрат здійснювалося в межах доходів, що реально надійшли до державного бюджету, а також за рахунок кредитів, наданих Національним банком України Міністерству фінансів України. Це забезпечувало розмежування функцій банківської та фінансової систем.

Фінансування витрат з державного бюджету здійснювалося Міністерством фінансів України в межах асигнувань, передбачених у бюджеті відповідним міністерствам, відомствам (головним розпорядникам коштів) і залишку коштів на балансовому рахунку № 124, відкритому для Міністерства фінансів України «Видатки Державного бюджету України» для здійснення централізованого фінансування витрат державного бюджету.

Міністерством фінансів України здійснюється облік коштів, що перераховані на рахунки головних розпорядників коштів на підставі платіжних доручень та виписок з рахунка № 124. Кошти розпорядників бюджетних коштів відкриваються на поточному пасивному рахунку за балансовим рахунком № 120 "Звичайні бюджетні рахунки установ і організацій за Державним бюджетом України" [26].

Міністерство фінансів України перераховує кошти з державного бюджету на поточні рахунки головних розпорядників коштів на підставі платіжних доручень, складених розпорядниками за кварталними розподілами та даними розробки звітності. Сума бюджетних коштів, перерахована на рахунок вищестоящого розпорядника коштів, у дводенний строк перерозподіляється між підпорядкованими йому установами.

Найслабшим місцем банківської системи касового виконання державного бюджету є те, що вона забезпечує вертикальний обіг бюджетних коштів.

Спочатку кошти зосереджувалися на централізованому рахунку Міністерства фінансів за ланцюжком: платник податку – банк платника – уповноважений банк – регіональні управління Національного банку України. Потім кошти здійснюють зворотний шлях з кінцевою метою надходження коштів на бюджетний рахунок свого безпосереднього власника. Тому вертикальний рух коштів значною мірою знижує ефективність системи касового виконання державного бюджету. Факти показали, що певна частина бюджетних коштів осідає на помірному рівні

та розпорошена по рахунках різних міністерств і комісій. Крім того, банківські фінансові установи відповідно до своїх повноважень не можуть безпосередньо використовувати кошти, мобілізовані у відповідних регіонах, для здійснення видатків державного бюджету в цьому ж регіоні, а також не гарантують використання бюджетних коштів та функціонування та управління наявними коштами. Недосконалість системи управління бюджетом комерційних банків особливо яскраво проявляється в період економічної кризи та спаду виробництва. Результат – платіжна криза, внаслідок чого недофінансовані рахунки підприємств, організацій та бюджетних установ. Комерційні банки безпідставно затримували належне перерахування коштів державі через приховування податкових надходжень, комерційні банки порушували встановлені ВРУ норми державного оподаткування, зборів та обов'язкових платежів між державним та місцевими бюджетами. В даному випадку поява оперативного управління бюджетними коштами, спрямування їх на першочергові потреби можливе лише через створення нової структури з налагодженим прозорим механізмом виконання державного бюджету. Тому 27 квітня 1995 року Указом Президента України № 335/95 було створено Казначейство України, а постановою КМУ затверджено Положення про Казначейство України. Діяльність казначейства регулюється Конституцією України, законами України, постановами Верховної Ради України, указами і розпорядженнями Президента України, постановами і розпорядженнями Кабінету Міністрів України, наказами Міністерство закордонних справ Мінфіну України. Державне казначейство утримується за рахунок державного бюджету України. Казначейство та його територіальні органи є юридичними особами з окремими бюджетами. Казначейство виконує такі основні функції:

- розпоряджається наявними коштами Державного бюджету України та веде облік касового виконання Державного бюджету України;
- управляє державними позабюджетними фондами;

- організовує здійснення касового виконання та контролю за виконанням державного бюджету України;
- забезпечує управління державним боргом;
- контролює видатки державного бюджету України;
- здійснює первинний контроль за розподілом коштів державного бюджету, у тому числі позабюджетних.

Тому було створено єдину центральну систему, що містить центральне управління державного казначейства та його місцеве територіальне управління з метою:

- підвищення ефективності державної бюджетної політики;
- ефективного управління доходами і видатками при виконанні державного бюджету;
- підвищення відповідальності учасників бюджетного процесу та забезпечення належної бюджетної звітності;
- швидкості виконання національних планів;
- посилення контролю за класифікацією, спрямуванням та ефективним використанням державних коштів.

Розглянемо загальні тенденції розвитку казначейської системи, оскільки вони певною мірою вплинули на поетапне впровадження казначейської служби, яка пройшла кілька етапів зі своїми особливостями. Перший етап – це створення структури у складі Міністерства фінансів на чолі з заступником міністра. З 1999 року ДКУ є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого координує Міністр фінансів. Процес розвитку казначейства виглядає наступним чином У 1994-1995 рр. створена була державна організація структури фіскальної установи для забезпечення її ефективної роботи [28]. Починаючи з 1995 року – року, коли була реалізована ідея Казначейства – воно перебувало в процесі еволюції та трансформації з перерозподілом функцій між фінансовою та банківською системами, філіями та департаментами та подальшою концентрацією цих функцій у казначейство. Казначейство стає

формальним учасником бюджетного процесу. А 1996 рік став роком завершення створення вищих казначейських установ, які склалися з 664 казначейських установ і приблизно 6000 працівників. Їм було передано функції фінансування від підвідомчих управлінь Міністерства фінансів України до головних управлінь Мінфіну.

У частині казначейство перераховує кошти для виконання видатків на рахунки, відкриті міністерствами та комісіями в установах банків. Виконує класичні казначейські функції: виконує державний бюджет за видатками в межах його доходів. З травня 1996 року казначейство веде облік роботи дохідної частини бюджету спільно з банками. Крім того, окремо ведеться облік операцій, які не здійснюються за рахунками, відкритими в установах банків (надходження від погашення казначейських векселів за рахунок платежів бюджету та взаєморозрахунків між бюджетами). Відтоді функції та повноваження казначейства продовжували розширюватися.

1997 рік став роком запровадження фінансування видаткової казначейської складової, головною особливістю якої було запровадження фінансування видаткової шляхом сплати коштів розпорядникам коштів на рахунки за надані їм через установи товари та послуги.

Водночас було створено правові та економічні основи для забезпечення повноважень Казначейства щодо подальшого контролю за виконанням бюджетних видатків. Зокрема, на цьому етапі здійснюються такі конкретні кроки щодо бюджетування впровадження казначейської системи:

- завершити передачу державного казначейства функції фінансування філій Міністерства фінансів. Наступним кроком є відкриття рахунка в установі банку на ім'я фіскального органу та розпорядника бюджетних коштів у системі фіскальної установи;

- квітень 1997 р. експеримент по рахунках університету ім. Т. Шевченка в Києві, в тому числі 8 бюджетних установ;

– з травня 1997 року різні установи Міністерства охорони здоров'я, МНС України, фонди зайнятості в Івано-Франківській, Львівській і Полтавській областях перейшли на казначейське обслуговування;

Таким чином, на початок 2000 року 75% операцій з виконання державного бюджету, переведено на оплату казначейських рахунків і 32,4% бюджетних установ і організацій [31]. Під час переведення підприємств та установ від фінансування видатків на оплату рахунків закрито близько 50 тис. поточних бюджетних рахунків в банківських установах, натомість відкрито 35,4 тис, реєстраційних рахунків в казначейських установах [30].

Починаючи з 2001 року проведена робота з переведення на казначейське обслуговування усіх силових міністерств і відомств, які мали свої особливості, а це зумовлювало перехід структурних перебудов у їхній фінансовій структурі. Тоді ж запровадили нову бюджетну класифікацію. Новий план рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів, стало рушієм новітнього розвитку у казначейській системі виконання бюджету. З середини 2019 року розпочалось впровадження казначейського обслуговування позабюджетних коштів установ і організацій, які фінансувалися за рахунок коштів державного бюджету. І станом на 1 січня 2020 року було переведено на казначейське обслуговування 90% позабюджетних рахунків державних установ і організацій [32]. А це забезпечило можливість включення фінансових ресурсів коштів до державного бюджету.

Доцільно зазначити, що таким чином завершився перший етап консолідації коштів і переведення фінансової системи України на повноцінне казначейське обслуговування. Отже досягнуто було мету— переведення рахунків з видатків державного бюджету до Національного банку України. Завдяки цьому держава стала ефективніше здійснювати управління фінансовими ресурсами і створила передумови для розміщення тимчасово вільних коштів на рахунках Державного казначейства.

Консолідація загальної суми коштів державного бюджету на рахунках органів Державного Казначейства у НБУ дала змогу втілити в життя виконання основних функцій фінансового регулятора. Ефективний симбіоз казначейства та НБУ дозволяє ефективніше використовувати фінансові ресурси суб'єктів господарювання за прикладом казначейських систем розвинутих країн Європейського Союзу. Багато ще залишилися не вирішених проблем при отриманні електронної інформації в оперативному режимі щодо наявних залишків бюджетних коштів та формування фінансової звітності. Хоча варто зазначити що робота системи органів Державного казначейства є достатньо непрозорою та закритою для суспільства в цілому.

Однією з ключових вимог при переході Державного казначейства в статус учасника системи електронних платежів (СЕП) була необхідність запровадження новітньої системи обліку та звітності [29]. Доцільність переходу в СЕП полягала в тому, що кожна фінансова операція автоматично відображалась бухгалтерськими проведеннями в цій системі. Задля досягнення цієї мети проводилась методологічна робота з відображенням операцій з обов'язковим системним контролем, яка би унеможливила побічні втручання в роботу системи суб'єктів господарювання. Тим самим гарантуючи єдність підходу і правильність проведення операцій з касового виконання бюджету як за доходами так і за видатками. Ще одним важливим кроком у розвитку системи казначейського виконання бюджету було обслуговування місцевих бюджетів за доходами і міжбюджетними трансфертами. Що дозволило отримати достовірну інформацію про надходження коштів в розрізі доходів і бюджетів у режимі реального часу.

Після прийняття Бюджетного кодексу України вперше на законодавчому рівні затверджено було казначейське обслуговування бюджетів та розпорядників цих фінансових ресурсів. Бюджетним Кодексом України визначено також пріоритетність органів Державного

казначейства провадити єдину політику в процесі виконання бюджетів як за доходами так і за видатками.

З метою оптимізації центрального управління наприкінці 2011 року ДКУ було реорганізовано в Державну Казначейську Службу України та надано статус найвідповідальнішого виконавця плану бюджету [22]. У 2014 році Державна казначейська служба України запровадила автоматизовану систему обліку виконання фінансового бюджету під назвою – АТ «Казна». Вона являє собою підсистему АТ «Е-Казна», створену на базі АТ «Казна Доходи» та системи віддаленого доступу «Казначейство-Клієнт» [17]. Використання Головної книги АТ «Казначейство-Доходи» забезпечує єдине облікове середовище та єдину облікову політику для виконання доходів і видатків бюджетів усіх рівнів. Перехід на нову систему виконання бюджету за видатками забезпечує касове виконання бюджету за видатками. Потрібна нова система виконання кошторису, більш повна, щоб відповідати вимогам сьогодення. У зв'язку з відсутністю єдиної бюджетної класифікації та плану рахунків бухгалтерського обліку неможливо вести облік витрат за кодами економічної класифікації.

Це призвело до запровадження нової бюджетної класифікації та плану рахунків для обліку виконання державного та місцевих бюджетів, а також казначейської системи виконання бюджету за видатками. Подальший розвиток системи казначейства зумовлений в основному новими способами і методами управління фінансовими ресурсами, зміною статусу систем електронних платежів, переведенням позабюджетних коштів від розпорядників усіх рівнів до казначейського обслуговування, запровадженням касового обслуговування бюджетів окремих населених пунктів та перерахування всіх коштів до єдиного казначейського рахунку. Запровадити розпорядників коштів місцевого бюджету та розпорядників фінансових служб та їх керівників до обліку зобов'язань за доходами, видатками та трансфертними платежами. Перехід на 8-му модель

кореспондентського рахунку на дозволило поєднати переваги існуючих систем електронних платежів з можливостями систем екстрених переказів для управління єдиним казначейським рахунком [2].

Фінансові ресурси є висококонцентрованими та швидко обіговими, тому необхідно жорстко контролювати управління фінансовими ресурсами, відкриваючи можливості для вдосконалення механізму управління фінансовими ресурсами казначейської системи та використання тимчасово вільних коштів для подальшого наповнення бюджету. Впровадження експерименту з казначейською системою дозволило знайти нові, більш прогресивні способи управління фінансовими ресурсами. Таким чином, Державна казначейська служба України пройшла певні етапи свого розвитку, які супроводжувалися наступним :

- встановлено організаційну структуру казначейських установ, функції яких змінюються в процесі розвитку;
- перерозподілено функції між банківською та фінансовою системою, філіями та управліннями, а також між центральними органами Міністерства фінансів України, місцевими фінансовими установами та органами державного казначейства;
- запроваджено бюджетного казначейського обслуговування, яке передбачає:
 - оптимізацію процесу менеджерського управління фінансовими ресурсами, який базується на принципі діяльності єдиного казначейського рахунку;
 - здійснення системного контролю за первинними документами розпорядників бюджетних коштів;
 - запровадження входження усієї системи Державного казначейства до системи електронних платежів Національного банку України згідно Бюджетного кодексу України.

1.2 Базис казначейської системи виконання бюджетів

Функціонування казначейської системи здійснюється через створення умов діяльності для. З цією метою 26.01.2018 року затверджений Регламент роботи ДКСУ та її територіальних відділень [8]. Регламент роботи встановлює порядок організації роботи усієї казначейської служби з розписом конкретних завдань і рекомендацій. У регламенті прописані загальні положення, організація роботи органів казначейства, консультативні, дорадчі та інші органи управління в казначействі, організацію діяльності служби роботи з персоналом, професійне навчання державних службовців, організацію службових відряджень, трудовий розпорядок та внутрішній режим роботи, пропускний режим, організацію роботи з документами, подання пропозицій до Мінфіну щодо вдосконалення організації роботи, основи діловодства в службі, порядок проведення семінарів, нарад, конференцій та взаємодія з іншими державними службами.

Відповідно до положень Конституції України та Бюджетного кодексу Кабінет Міністрів України забезпечує і відповідає за виконання Державного бюджету України. Міністерство фінансів України здійснює загальну організацію та керівництво виконанням державного бюджету та координує діяльність учасників бюджетного процесу на предмет його виконання. Положення про форму казначейського обслуговування державного бюджету України здійснює орган державного управління, а саме ДКСУ;

- веде господарську діяльність за кошти державного бюджету;
- здійснює розрахунково-касове обслуговування розпорядників бюджетних коштів;
- провадить облік операцій;
- готує звіт про виконання державного бюджету.

Основними причинами переходу виконання бюджету від банків до

системи казначейства є:

а) банківські установи переслідують комерційні цілі і тому не зацікавлені у моніторингу своєчасного надходження бюджетних ресурсів для забезпечення належного та ефективного контролю за використанням коштів;

б) бюджетні кошти розпорошені між численними банківськими установами і не можуть позитивно впливати на управління національними фінансовими ресурсами;

в) відсутність оперативної інформації про доходи і видатки бюджету та зобов'язання розпорядників бюджетних коштів.

У пункті 5 «Положення про Державне казначейство» зазначено, що Державне казначейство України як система органів державної виконавчої влади відповідно до завдань, покладених на Державне казначейство:

1) організовує та здійснює виконання державного бюджету, виходячи з принципу роботи єдиного казначейського рахунку;

2) здійснює керівництво територіальними органами Державного казначейства;

3) веде зведені реєстри розпорядників коштів Державного бюджету України, державних позабюджетних фондів, позабюджетних коштів і рахунків територіальних органів Державного казначейства в установах банків;

4) здійснює управління доходами і видатками державного бюджету, проводить операції з наявними бюджетними коштами, в тому числі в іноземній валюті, в межах розпису доходів і видатків державного бюджету;

5) здійснює за дорученням Кабінету Міністрів України і Мінфіну операції з іншими коштами, що перебувають у розпорядженні Уряду України;

б) організація та здійснення прогнозування та касового планування коштів державного бюджету, визначення їх поточного використання в межах затвердженого обсягу видатків на відповідний період відповідно до

чинного законодавства;

7) подавати розпорядникам казначейства та місцевим органам розмір асигнувань з державного бюджету;

8) організовує розподіл коштів між державним бюджетом, обласними та Київським міським бюджетами за критеріями, затвердженими Верховною Радою, утримує державні податки, збори та обов'язкові платежі та перераховує до місцевих бюджетів належні їм кошти від визначених відрахувань;

9) організація та проведення взаєморозрахунків між державним бюджетом та обласним бюджетом та бюджетом міста Києва;

10) веде повний бухгалтерський облік змін коштів державного бюджету на казначейському рахунку;

11) організовує підготовку та аналіз фінансових звітів про виконання державного та зведеного бюджетів та звітує перед керівником;

12) координує роботу щодо управління державним внутрішнім і зовнішнім боргом та здійснює його обслуговування разом із НБУ та Міністерством фінансів;

13) регулює фінансові відносини між державним бюджетом і державними позабюджетними фондами, організовує і контролює надходження, рух і використання цих коштів;

14) пропонує Міністерству фінансів у разі потреби скоротити видатки державного бюджету;

15) розробляє та затверджує нормативні методики та методичні документи з ведення бухгалтерського обліку, звітності та організації виконання бюджетів усіх рівнів;

16) розробляє проекти законодавчих та інших нормативних актів з питань, що належать до компетенції Казначейства;

17) організовує роботу регіональних органів державного казначейства щодо дотримання чинного в Україні законодавства про виконання державного бюджету, надходження та використання державних

позабюджетних коштів;

18) організовує підвищення кваліфікації працівників органів ВДКСУ;

19) проводить перевірки діяльності відділень казначейства у регіонах;

20) узагальнює європейський та світовий досвід функціонування казначейських установ та готує пропозиції до його використання в Україні.

Коли місцеві установи та центральний апарат казначейства безпосередньо здійснюють роботу з державного бюджету, їх функції такі ж, як і відділень казначейства в районах міст, містах і районних центрах. Казначейство має право:

1) вимагати від посадових осіб міністерств, інших центральних і місцевих органів державного управління, підприємств, установ і організацій усунути виявлені порушення порядку виконання державного бюджету;

2) у разі виявлення порушень припиняти надання коштів державного бюджету підприємствам, установам і організаціям, про що повідомляє керівників відповідних міністерств і відомств;

3) припинити використання коштів державного бюджету для ведення облікових записів установ і організацій у разі порушення ними встановленого порядку використання бюджетних і позабюджетних коштів, а також неподання кошторису та звітності про надходження і використання зазначених коштів.

Трирівнева структура ДКСУ максимально наближена до поділу на адміністративні області, щоб казначейське обслуговування місцевого бюджету могло здійснюватися відповідно до вимог закону про бюджет [16]. Це закономірний етап реструктуризації бюджетної сфери, в якій важливу роль відіграє Міністерство фінансів. При подальшому розвитку та реформуванні казначейства необхідно керуватися такими принципами – законність, прозорість, підзвітність.

Законність – це включає наявність законодавчих та нормативних актів, які регулюють впровадження безперервного управління доходами та

видатками відповідними відомствами, що передбачає обізнаність та управлінські наслідки тих, на кого покладено функції управління, та тих, хто є акторами.

Прозорість – ця функція надає громадськості інформацію про бюджетний процес, прийняття рішень та їх виконання. Публічна інформація — це щорічний закон про державний бюджет, регулярні звіти про виконання бюджету тощо.

Підзвітність — це механізм, за допомогою якого в службі діє вертикальне підпорядкування, для окремих осіб і секторів загалом відповідні відомства мають звітувати перед тими, хто відчуває результати державної політики. Управлінська підзвітність – це відповідальність установ і організацій за результати діяльності на певних рівнях. Якщо розглядати звітність ширше, то вона охоплює всі цикли управління витратами (рис.1.2).

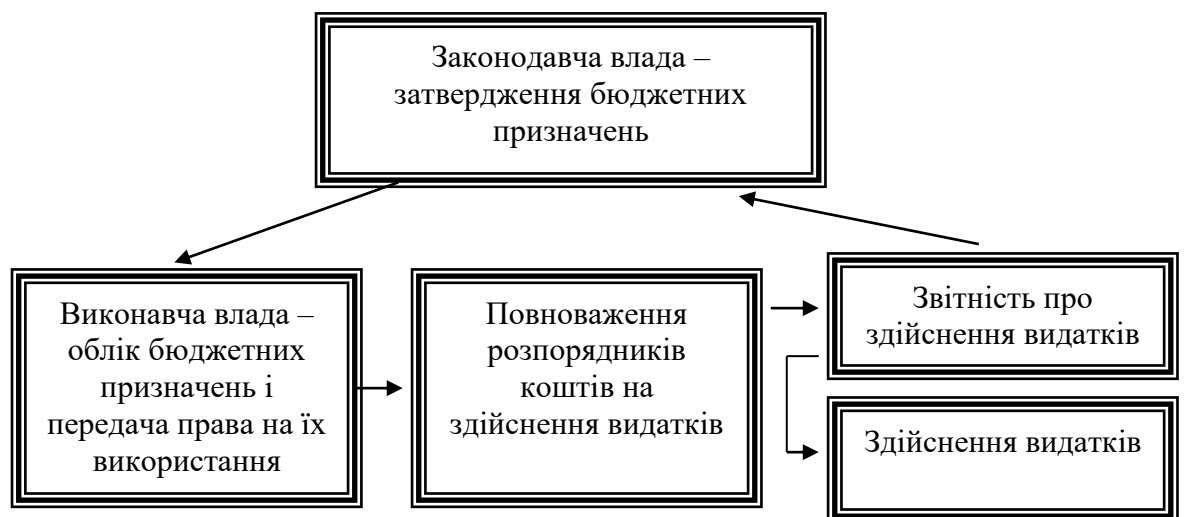


Рис. 1.2. Цикли управління видатками [13,с.25]

Казначейство є самостійною організаційною одиницею з власною кадровою, економічною та інформаційно-технологічною політикою щодо розвитку системи в цілому [14]. Державне казначейство утримується за рахунок державного бюджету України. Казначейство та його територіальні

органи є юридичними особами, які мають окремі бюджетні, реєстрові та інші бюджетні рахунки в самому Казначействі та в установах банків. Організаційна структура Державного казначейства України (ДКУ) відтворює структуру адміністративно-територіального устрою України. (рис. 1.3).

Відповідно, державна казначейська система України має трирівневу структуру і складається з:

а) Державної казначейської служби України, яке розташовується у столиці держави і представляє його центральний рівень;

б) управлінь Державної казначейської служби (УДКС) обласного значення, розміщених таким чином:

— 1 управління - у м. Києві;



Рис. 1.3 Територіальна структура Державного казначейства України [15]

— 24 управління функціонують в областях.

в) районних (міських, районних у містах) управління Державної казначейської служби (УДКС), зосереджених у найважливіших місцевих адміністративних центрах.

Станом на 1.01.2022 року за даними перевірки Рахункової палати України функціонує 654 територіальні органи ДКСУ які є юридичними

особами з однаковим статусом розпорядників бюджетних коштів [4]. Їхня кількість постійно змінюється за рахунок укрупнення та об'єднання однойменних відділень у районах та містах обласного підпорядкування. Державну казначейську службу України очолює голова, в якого є заступники. Головою Державної казначейської служби України уже вісім років поспіль є Слюз Тетяна Ярославівна яка призначення Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16.04.2014 №360. Голова Державного казначейства здійснює загальне його керівництво, персонально відповідає за стан справ у сфері діяльності Держказначейства, визначає повноваження та розподіляє обов'язки між своїми заступниками. Голова затверджує структуру Державної казначейської служби України, областях, місті Києві, призначає на посади та звільняє з посад керівників територіальних органів Держказначейства. Для погодженого вирішення завдань, що належать до компетенції Держказначейства, обговорення найважливіших питань його діяльності утворюється колегія в кількості 11 осіб у складі Голови Служби, його заступників за посадою та інших керівних працівників Держказначейства, Склад колегії затверджується Головою Державної казначейської служби. Рішення колегії втілюються у життя через постанови.

Обласне управління Державного казначейства очолює начальник, який відповідає за роботу у районах всіх управлінь державної казначейської служби у рамках адміністративного регіону та в межах покладених на нього функцій. Відповідно до затвердженої типової структури начальники управлінь вносять зміни до штатних розписів управлінь у межах наявної штатної чисельності працівників і у тижневий термін подають штатні розписи управлінь на затвердження.

Відділення ДКСУ розташовано на всій території держави. Середня чисельність персоналу районних УДКС до запровадження казначейського обслуговування місцевих бюджетів становила 12 одиниць [23]. Усі начальники казначейських відділень звітують безпосередньо начальникові

обласного управління Державного казначейства. Кожне районне управління відповідає за здійснення касових операцій з виконання державного бюджету у своєму районі.

Штатні розписи районних (міських) відділень затверджують керівники відповідних територіальних управлінь за погодженням з керівництвом Держказначейслужби. Районні та міські відділення Державної казначейської служби зазвичай складаються з:

- а) відділу обліку лімітів видатків і контролю за виконанням кошторисів;
- б) відділу розмежувань та оперативно-аналітичного обліку державних доходів;
- в) відділу бухгалтерського обліку і звітності;
- г) операційного відділу (сектору).

При необхідності певні відділи об'єднуються за принципом типових функцій. Типова внутрішня структура відділів і секторів відображає специфіку роботи кожного підрозділу і не завжди є узгодженою. При цьому можна виділити спільні для більшості одиниць структурні підрозділи, необхідні для роботи самого казначейства: виконання бюджету за доходами, виконання бюджету за витратами, нормування, відділ виконання бюджетування, бухгалтерського обліку та звітності, тощо.

Так, на вищому та середньому рівнях є відділи внутрішньої безпеки, відділи, що організують роботу та контролюють підпорядковані установи, ІТ-відділи. Очевидно, остання з часом стане штатною одиницею обслуговування після завершення надання казначейської інформації. Наразі їхня діяльність включає розробку та тестування програмного забезпечення, а також встановлення та обслуговування комп'ютерних мереж.

Відповідно до Бюджетного Кодексу України використовується казначейська система виконання бюджету, яка передбачає проведення таких операцій:

- операцій з коштами державного бюджету;
- розрахунково-касового обслуговування розпорядників бюджетних коштів;
- контролю за бюджетними повноваженнями під час зарахування надходжень, прийняття зобов'язань, проведення платежів;
- ведення бухгалтерського обліку і складання звітності.

Та все ж діяльність казначейської системи виконання бюджету набагато ширше, ніж суто технічне поняття казначейське обслуговування бюджетів, передбачене Бюджетним кодексом України, а перелік функцій, наведений у Кодексі, досить неповний.

Найважливішою особливістю казначейської системи виконання бюджету та її відмінністю від банківської системи є те, що казначейство централізує два види грошових потоків - доходний та видатковий, які утворюються під час виконання бюджету, в єдиній системі та на єдиному казначейському рахунку. Крім того, казначейська система також забезпечує функції контролю за цільовим спрямуванням коштів державного бюджету та управління наявними коштами, які консолідуються на єдиному казначейському рахунку.

Таким чином формування казначейської системи обслуговування базується на наступних засадах:

- функціонуванні централізованого органу управління з обробки платежів, централізованого обліку певних бюджетів та звітності;
- консолідація фінансових ресурсів на єдиному казначейському рахунку в НБУ;
- впровадженні найсучасніших технологій та засобів фіскального контролю під час здійснення платежів при виконанні бюджету;
- впровадження бюджетних касових процедур [12].

У широкому розумінні слова фінансове виконання бюджету – це процес, який передбачає дотримання поставлених вимог, серед яких:

- відкриття рахунку при виконанні бюджету на єдиному казначейському

рахунку в НБУ;

– здійснення відповідних передбачених бюджетом річних видатків, визначених згідно із законом про Державний бюджет України, у межах фактичних надходжень та за умови виконання планів бюджету та погашення державного боргу. Забезпечення виконання цих вимог є забезпеченням казначейського обслуговування бюджету відповідно до вимог, визначених законодавством. Головне призначення казначейської системи – сприяти оптимальному управлінню доходами та видатками бюджету [9]. Слід зазначити, що це завдання охоплює широкий спектр функцій. По-перше, казначейство виконує функцію так званого головного бухгалтера державної скарбниці.

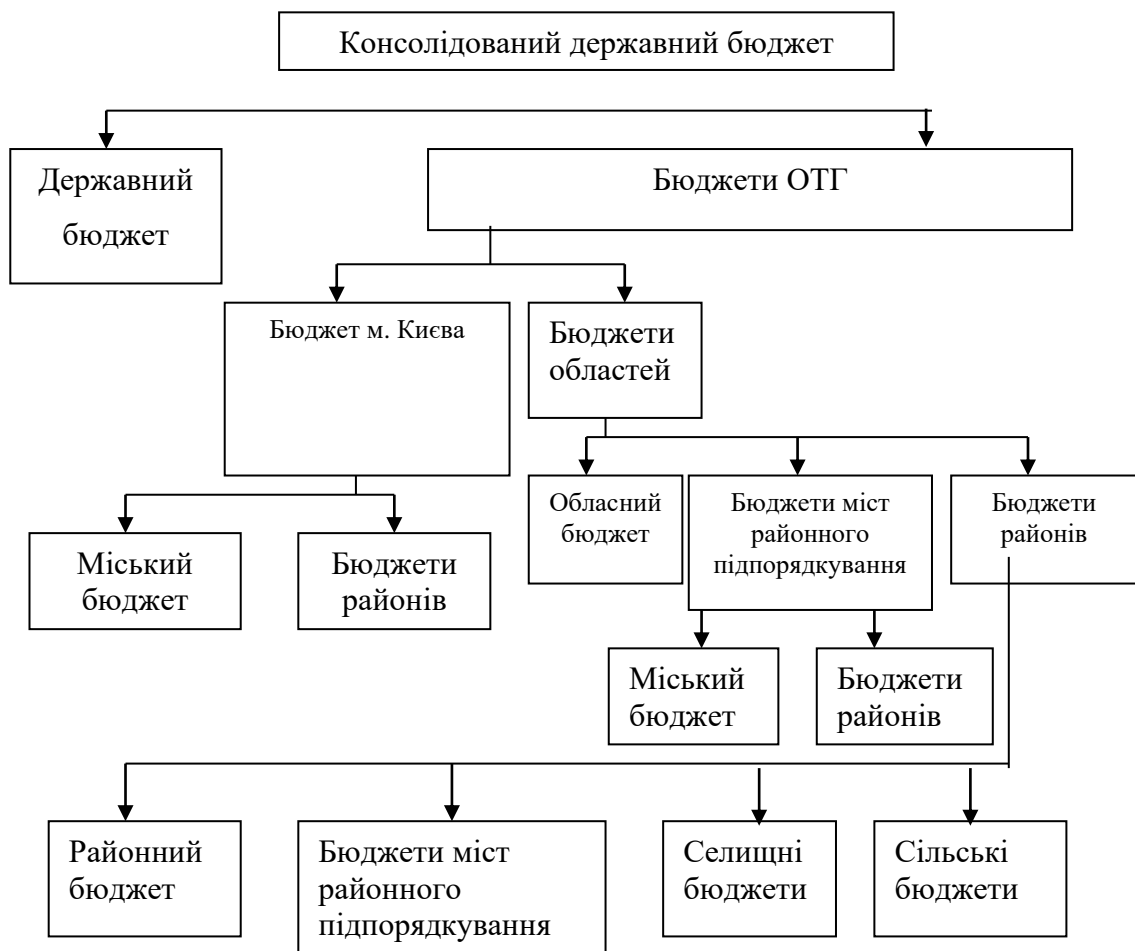


Рис.1.4. Консолідовані фінансові ресурси [21]

Внаслідок цього готує фінансову звітність і виконує роль координаційного механізму, централізуючи бюджетні кошти в єдиній

системі рахунків підпорядкованих установ і створюючи єдине сховище інформації про виконання бюджету. Інформація, яку надає державне казначейство, дає змогу людям оцінити ефективність державного управління та отримати більш прозоре розуміння економічних наслідків бюджетної політики, яку здійснюють національні уряди.

По-друге, контролюються всі операції, пов'язані з доходами та витратами. Міністерство фінансів має інформацію про те, коли і куди витратитиме кошти бюджетна установа та вчасно керуючи вільними залишками коштів, може давати рекомендації щодо скорочення короткострокових запозичень та заповнення внутрішніх касових розривів. Державні фіскальні доходи і витрати, системи казначейства забезпечують реалізацію та функціонування основних принципів.

Спираючись на 25-ти річний вітчизняний досвід функціонування казначейства, констатуємо, що система казначейського виконання бюджету набула власних базових принципів:

– принцип уніфікації обліку та звітності на єдиному казначейському рахунку. На прикладі України принципи єдності вимог до бухгалтерського обліку та звітності впливають з визначення цілісності бюджетної системи в бюджетному кодексі. У свою чергу, відповідно до Закону про бюджет України, ця норма проходить через «єдину законодавчу основу, єдину грошову систему, єдине регулювання бюджетних відносин, єдину бюджетну класифікацію, єдину послідовність виконання бюджету, облік і звітність»;

– принцип збалансованості бюджетних надходжень і видатків, виконавська сила видатків бюджету має відповідати обсягу бюджетних надходжень;

– принцип повноти включення в облік і звітність усіх операцій, пов'язаних із надходженнями та здійсненням витрат бюджету;

– принцип цільового спрямування бюджетних коштів. Бюджетні кошти спрямовуються казначейством тільки на цілі, визначені бюджетними кошторисами. Такий підхід дає змогу встановити відповідальних і за

цільове направлення, і за цільове використання бюджетних коштів на всіх стадіях бюджетного процесу та ступінь відповідальності кожного учасника бюджетного процесу;

– принцип відповідальності учасників бюджетного процесу. Бюджетним кодексом України запроваджується поняття бюджетного правопорушення та встановлюється відповідальність за нього [19]. Цей принцип досить актуальний для роботи в ДКСУ, оскільки робота в органах казначейства передбачає значну міру відповідальності за виконану роботу у поєднанні з високим фаховим рівнем та обізнаністю з питань і фінансової справи, і банківських процедур та технологій.

На локальному рівні, термін «касове виконання бюджету» вказує на факт здійснення запланованих надходжень і витрат відповідно до затверджених планів. У ширшому розумінні цей процес крім виключно технічних функцій формує замисловату систему фінансових відносин, пов'язаних освоєнням мобілізованих коштів на усіх рівнях. Така діяльність, вимагає детального аналізу його складових чинників, за усіма напрямками діяльності.

Ключовою і відмінною від попередників функцією ДКСУ є дотримання належного рівня фінансової дисципліни, що має безпосередній вплив на стан державних фінансів. Так, за січень-липень 2022 року працівники Державної казначейської служби України, зареєстрували більше 28 тисяч відмов на загальну суму майже 1,1 млрд. грн [30]. Основними причинами відмов були:

- відсутність затверджених кошторисів видатків і планів асигнувань;
- недостатність залишків на рахунках бюджетних установ чи організацій та/або бюджетних і кошторисних призначень;
- обмеження здійснення бюджетних видатків, що встановлюються чинними нормативно-правовими актами України;
- неподання усіх підтверджуючих документів для проведення оплати рахунків;

- недотримання або порушення норм кошторисного призначення;
- неправильне оформлення документів на оплату видатків;
- несвоєчасне подання розпорядниками коштів фінансової звітності про виконання коштів.

Згідно із статтею 48 Бюджетного кодексу України [1,с.28] в Україні здійснюється казначейська форма обслуговування державного бюджету. ДКСУ діє як управлінський орган, який:

- зобов'язаний дотримуватися встановлених платіжних обмежень у рамках кошторисних та бюджетних асигнувань;
- здійснює моніторинг вимог перед здійсненням платежів;
- складає звітність про виконання державного та зведеного бюджетів України, а також консолідований звіт за місцевими бюджетами.

Повноваження Державної казначейської служби України як фінансового і контролюючого органу визначено Постановою Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2015 року № 215 «Про затвердження положення про Державну казначейську службу України» [23]. В «Положенні» визначено, що Казначейство:

- організовує виконання Державного бюджету України і здійснює контроль за ним;
- здійснює контроль за надходженням і використанням коштів державних-позабюджетних фондів».

З метою виконання контрольних функцій казначейству надано право:

а) перевіряти фінансово-бухгалтерські дані обліку, розподілу та використання бюджетних коштів різних міністерств та інших центральних і місцевих центральних органів управління, підприємств, установ, організацій, банківських установ і приймати необхідні пояснення щодо проблем, що виникають під час процесу перевірки;

б) одержувати в установах банків інформацію про стан поточних бюджетних рахунків підприємств, установ і організацій, що використовують кошти державного бюджету та державних позабюджетних

фондів, незалежно від форми власності.

Отже, казначейство відповідає за виконання національного бюджету на центральному рівні – на рівні уряду. А його функція – виконання державного бюджету – нерозривно пов'язана з контролем за виконанням бюджету на всіх етапах використання коштів, а саме взяття на облік, перевірки та видачі [11].

Ці етапи охарактеризуємо наступним чином:

– *етап зобов'язань*. Зобов'язання означає встановлення мети та відповідно резервування частини бюджетних асигнувань для покриття конкретних витрат на основі затвердженого бюджету. Зазвичай це зобов'язання має форму угод з постачальниками послуг і товарів. Реєстрація на етапі заборгованості необхідна: для контролю фактичної наявності бюджетних коштів для взяття нових боргів, а також для відстеження нових боргів та їх наслідків для прогнозування відтоку коштів з наявних на індивідуальних рахунках;

– *етап перевірки*. На етапі перевірки бюджетна організація перевіряє та підтверджує, що всі вимоги до конкретних витратних угод виконані. Реєстрація на цьому етапі дозволяє вам відстежувати взяті, але не сплачені зобов'язання, а також знати обсяг ресурсів, необхідних для безпосереднього здійснення цього платежу;

– *етап оплати*. На цьому етапі виплачуються раніше прийняті борги, тим самим зменшуючи суму державного боргу. Казначейські операції з метою нагляду за виконанням бюджету можуть приймати різні форми.

Казначейство встановлює та контролює дотримання загальних фінансових обмежень на етапі прийняття зобов'язань [5]. Після цього кожен конкретний платіж контролюється на етапі оплати. Система казначейства є складовою частиною державного апарату, що здійснює управління державними коштами. Відповідно до покладених на Міністерство фінансів функцій, суттєвою перевагою є те, що на всіх етапах виконання бюджету працює додаткова ланка системи внутрішнього

аудиту. У процесі контролю за державними витратами можна виділити три спектри, що відповідають трьом фазам використання коштів [7]:

Перша фаза – попередній контроль. Здійснюється у період прийняття зобов'язань при погодження та ліцензування використання державних коштів. При прийнятті зобов'язань необхідно розрізнити:

а) поточні зобов'язання - ті зобов'язання, які будуть виконані в поточному році і потребують повної оплати;

б) перехідні зобов'язання – ті зобов'язання, які мають бути сплачені за рахунок асигнувань на майбутні роки.

Прийняття великої кількості перехідних зобов'язань значно знизило б еластичність бюджету та ймовірність забезпечення пріоритетних завдань. Контроль на ранній стадії передусе здійсненню капітальних надходжень і платежів бізнесу. Ефективність такої форми контролю полягає в запобіганні незаконному та нецільовому використанню коштів. Однак цей контроль потребує постійного вдосконалення і необхідно створити дієвий механізм контролю, щоб контролювати рівень зобов'язань, взятих розпорядниками бюджетних коштів, і запобігати виникненню та зростанню бюджетної заборгованості.

Друга фаза - контроль передоплати. Містить авторизацію та підтвердження платіжних вимог, тобто фінансовий контроль під час операційної фази до платежу. По-перше, йдеться про перевірку відповідності видатків законодавству, особливо для забезпечення відповідності видатків бюджетним цілям. Цей вид діяльності здійснює Казначейство, оскільки позиціонується як скарбник і страж і опікун державних коштів, який має за мету забезпечити ефективне й раціональне використання державних коштів згідно кошторисних призначень та завдань виконавчої влади.

Щоб видатки відповідали вимогам, необхідно переконатися, що очікувані результати відповідають затвердженому державному бюджету на відповідний рік. А запропоновані витрати мають бути чітко визначені як

такі, що відповідають бюджетним завданням і асигнуванням. Перш ніж здійснювати будь-який платіж, працівник казначейства повинен переконатися, що кошти,:

- а) мають цільові бюджетні асигнування та виділені з бюджету;
- б) послуги надані, а товари отримані, фірми діючі;
- в) видатки класифікуються за кодом бюджетної класифікації;
- г) правильно заповнені документи та вірно заповнений зміст.

Наступна третя фаза – це контроль за фактом проведення операції. Говоримо про аудит використаних коштів. Проводиться після операції, після отримання виручки, після оплати витрат. Він забезпечує законність того, що робиться, використання коштів за цільовим призначенням і безпосередньо на цілі, визначені законом. Під час цього процесу контролю виявляються як позитивні, так і негативні сторони виконання бюджету.

Касове виконання бюджету за видатками здійснює Казначейство в межах передбачуваних фінансових асигнувань, передбачених у державному бюджеті кожному розпоряднику коштів, зокрема [3]. Видатки проводяться лише за умови кошторисного призначення і їх розпису згідно державного бюджету.

Своєрідність процесу контролю Казначейства заключається у тому, що вони є єдиними виконавцями оперативно-фінансових операцій при виконанні державного бюджету. Іншою особливістю казначейської системи є здійснення камеральних перевірок по факту отримання підтверджуючих документів для проведення оплати, таким чином ніколи не проводять вибіркової перевірки. Виключення можуть бути коли такі перевірки проводяться на вимогу суду, або для звірки даних по відшкодуванню коштів з Державного бюджету. Казначейство насправді забезпечує суворий та якісний контроль за правильністю фінансових операцій та їх бухгалтерським обліком. Таким чином чітко діючи в межах посадових інструкцій та розпоряджень влади Міністерства фінансів України. Хоча, на думку Рахункової палати доцільно оптимізувати

організаційну структуру Державної казначейської служби України з метою покращення ефективності використання бюджетних коштів та їх жорсткої економії.

Такий системний контроль Казначейства проводиться паралельно з веденням операцій протягом усього фінансового року, а тому є продуктивнішим ніж контроль за кінцевим результатами. Відомчі структурні підрозділи Державного казначейства забезпечують фінансовий моніторинг у процесі виконання бюджету [6].

В бюджетному кодексі чітко розписано яким чином діє механізм розрахунків в межах бюджетного фінансування. Так першочерговим структурним елементом є розпорядники коштів. Головними розпорядниками бюджетних коштів виступають бюджетні установи в особі їх керівників. Головні розпорядники мають за обов'язок подати до Державної казначейської служби України затверджений розподіл виділених бюджетних асигнувань по регіонах у розрізі підвідомчих установ та кодів економічної класифікації (надалі КЕКВ). Перерозподіли коштів, в межах КЕКВ які надали головні розпорядники коштів, перевіряються на предмет тотожності з лімітами асигнувань відповідно до кошторисних призначень. Після проведення перевірки розподіли коштів систематизуються за територіальними принципами, на підставі чого складаються реєстри про проведення видатків. Внаслідок розподілу та реєстру складається розпорядження про перерахування фінансових ресурсів. Розпорядження складається у двох примірниках, один з яких подається відділу звітності з виконання бюджетів, яке виконує власні контролюючі функції на предмет достатності коштів на рахунку та відповідності цільового використання за належними КЕКВами. Після узгодження усіх моментів казначейського обслуговування, погоджений примірник передається в операційний відділ для перерахування коштів.

У випадку коли залишки невикористаних асигнувань є меншими ніж суми до перерахувань, або не відповідають кошторисному призначенню,

відділ видатків повертає розпоряднику коштів документи на переоформлення.

З метою належного обліку фінансових ресурсів у розрізі розпорядників коштів, як правило, у відділі бухгалтерського обліку та звітності відкривають особові картки на кожний реєстраційний рахунок. В особових картках міститься розгорнута інформація про виділені бюджетні кошти, виписки, квитанції які відображують рух бюджетних коштів. Формуються записи в особових картках в розрізі КЕКВів. Виділені кошти з державного бюджету використовуються розпорядниками коштів згідно із кошторисним призначенням і у межах залишків коштів на рахунку, оплати в кредит не буває в Казначействі. На підставі платіжних доручень які подаються розпорядниками коштів, до яких додаються підтверджуючі документи. Ними є – рахунки-фактури, товарно-транспортні накладні, акти виконаних робіт, угоди про співпрацю, тощо. Казначейство перераховує кошти за продукцію, надані послуги чи виконані роботи безпосередньо суб'єктам господарської діяльності. Відповідальність за правильне і своєчасне оформлення і подання розрахункових документів несе розпорядник коштів. Отримані казначейством платіжні доручення перевіряються на предмет правильності заповнення реквізитів та відповідність підписів. Обов'язковим атрибутом є наявність відбитки печатки до тих зразків які зберігаються на спеціальних картках у казначействі. При неправильному, незрозумілому чи нечіткому заповненню платіжного доручення воно не може бути проведено через систему «Клієнт – Казначейство», а повертається розпоряднику коштів з обов'язковою мотивацією причину повернення, засвідченою підписом казначея на зворотній стороні платіжного доручення.

Задля проведення ефективного бюджетного контролю Казначейство звіряє можливі витрати коштів державного бюджету спочатку відділом видатків згідно із кошторисними призначеннями, а потім операційним відділом або відділом бухгалтерського обліку і звітності на предмет

правильності оформлення і залишку коштів на рахунку. Один примірник розрахункових документів, які засвідчують факт проведення оплати рахунків, до проведення оплати залишаються в органі Державного казначейства. Після проведення оплати через електронну систему «Клієнт Казначейства-Казначейство» вони повертаються розпоряднику коштів з відбитком штампа відповідального працівника – казначея [10]. У випадку довгострокових дій і часткових оплат (договорів), в обов'язковому порядку на останній сторінці записують і завіряють суму кожної оплати і дату її проведення.

1.3 Методика економічних досліджень

Пошук конкретних способів економічного дослідження та успіх вивчення того чи іншого явища, зазвичай, визначається ступенем обґрунтованості, оптимальністю здійснюваних досліджень і методологією наукового пізнання діяльності. Таке пізнання є вченням про принципи побудови, напрямки і вектори науково-пізнавальної діяльності. Внаслідок цього обирається принциповий підхід до вивчення всіх соціально-економічних явищ. Методологічною основою дослідження в дипломній роботі є діалектичний метод пізнання усіх фінансово-економічних процесів і явищ. Завдяки цьому методу є можливість усвідомити суть принципів системності і послідовності у пізнанні реальних законів суспільного розвитку, інші фундаментальні теоретичні роботи та прикладні розробки світових вчених з проблем формування системи казначейського виконання бюджетів за доходами та видатками.

Дієвою умовою наукового розуміння діяльності казначейської системи обслуговування є пізнання причинно-наслідкових важелів, що існують при створенні важливого явища, оскільки це дає змогу спрогнозувати і цілеспрямовано змінити кінцевий фінансово-економічний елемент. А висновки на предмет причинно-наслідкових зв'язків у фінансах

можуть вважатися пізнавальними, якщо вони обґрунтовані фіскальними чинниками, що базуються на масових даних. Тільки такий методологічний підхід до вивчення проблеми розвитку фінансово-економічних взаємовідносин і можливості підвищення їх фіскальної ефективності дасть змогу одержати задовільний результат і науково обґрунтовані та реальні висновки щодо основних шляхів подальшого розвитку системи казначейського обслуговування бюджетів та вірно проаналізувати реалії розвитку даного процесу. Провести дослідження економіки сфери казначейської системи в описаних умовах складно без пізнання практики та постійного зв'язку з першоджерелами. Ключове значення в цьому плані належить науковому обґрунтуванню практики, виявлення типових закономірних тенденцій та обґрунтування їх подальших перспектив. Завдяки такому підходу буде можливість впровадити новітні досягнення у діючу практику.

Вивчаючи економічні процеси, економічна теорія застосовує багато загальнонаукових методів пізнання. Процес визначення цих принципів і фактів називається економічною теорією або економічним аналізом. Його роль полягає в систематизації, поясненні та узагальненні фактів. Економічні дослідження базуються на практичному досвіді. Це означає спостереження, тобто сприйняття економічних процесів у їх справжньому вигляді та збір фактів так, як вони відбуваються насправді. Як вказує слово абстракція, це означає розсіяти або вибрати певні властивості, характеристики чи зв'язки певних об'єктів, явищ і процесів у процесі економічного дослідження, не відкидаючи несуттєві властивості та визначаючи істотні властивості.

По-перше, відмінність між суттєвими та несуттєвими атрибутами та зв'язками є відносним і залежить від характеру та цілей дослідження. По-друге, у реальному процесі вони уніфіковані, тому несуттєві властивості не можна розглядати як просто випадкові.

Насправді економічне дослідження абстрагує деякі властивості та

відносини не тому, що вони нетипові та неістотні, а для того, щоб спростити ситуацію та процес дослідження в «чистому» вигляді.

Як ми всі знаємо, економічні системи відомі своїми характерними підсистемами: виробництво; обмін; споживання; розподіл. Такі підсистеми також поділяються на елементи й абстрагуються від інших підсистем. Цей етап економічного дослідження часто називають етапом аналізу, оскільки окремі атрибути аналізуються одночасно, створюючи конкретні економічні поняття та категорії за допомогою абстракції. Щоб відобразити весь економічний процес або систему, експертам необхідно вийти на стадію комплексного дослідження. Це пов'язано з об'єднанням або синтезом однієї абстракції в єдину систему теоретичних економічних знань. Завдяки цьому в єдиній системі абстрактної економічної теорії досягається відтворення конкретної сукупності знань.

В економічних дослідженнях зазвичай мають справу не з окремими, ізольованими науковими фактами, а зі статистичною сукупністю, яка лежить в основі статистичного узагальнення. При загальних узагальненнях властивості досліджуваного предмета або явища, наприклад вартість товару певного або цілого класу, поширюються на всіх членів групи або класу. Навпаки, при статистичному узагальненні виділені ознаки характеризують лише певний відсоток об'єктів. Так, наприклад, при статистичному контролі якості товарів лише певна кількість товарів буде бракованою, тому нестандартні характеристики стосуються лише цих товарів. І статистичні, і індуктивні узагальнення характеризуються лише вірогідністю чи правдоподібністю, оскільки факти складають відносно невелику частину об'єкта, а висновки застосовуються до всієї сукупності. В принципі, у природі завжди можна знайти факти, що спростовують узагальнення.

Застосування фактичного матеріалу з особливостей діяльності казначейської системи обслуговування бюджету при вивченні досліджуваної проблеми забезпечило досягнення поставленої мети і

завдання, саме таке використання ґрунтується на застосуванні різноманітних методах дослідження. Метод дослідження – це є шлях який відображає подальшу мету. У наукових колах методом називають напрямки, способи і засоби пізнання реальності, явищ і предметів у природі та суспільстві. Метод пізнання науки – це властивий для неї спосіб заходження у зміст предмета, який є об’єктом дослідження. Серед усіх методів які використовуються в дослідженнях розрізняють загальнонаукові та конкретно-наукові, або спеціальні одиниці. Найбільше в даному дослідженні застосовувались загальнонаукові методи. Лідером серед загальнонаукових методів, використаних при моніторингу і аналізі казначейської системи обслуговування бюджетів є метод наукової абстракції. Коли спостерігаємо рух від конкретного явища до об’єкта який є ціллю, наприклад, від прийняття працівника казначейства на роботу до моменту його звільнення, ми застосували цей метод. Навчально-наукове абстрагування полягає у ізоляції від зовнішніх, несуттєвих елементах досліджуваного явища і виділенні особливих, суттєвих сторін, при пізнанні сутності явища. Абстрагування закладене в фундаменті фінансово-економічних понять чи категорій, більша частина яких важко проявляється шляхом оглядового моніторингу і потребує більш ретельного спостереження. Щоб мати можливість проникнути в глибину цього явища вартує скористатися науковим методом. Ефективність від казначейської системи обслуговування бюджету неможливо охарактеризувати прибутком, який одержують у результаті фінансово-господарської діяльності, а от економічну ефективність від задіювання фінансових інструментів з метою оптимізації видатків державного бюджету виявити, можливо тільки використавши наукові методи дослідження.

РОЗДІЛ 2

ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ УПРАВЛІННЯ КАЗНАЧЕЙСЬКОЇ СЛУЖБИ

2.1 Організаційна побудова та структурна характеристика об'єкта дослідження

У «Положення про Державну казначейську службу» № 215 від 15.04.2015 року зазначено, що Державне казначейство України як система органів державної виконавчої влади:

- організовує та здійснює виконання державного бюджету, виходячи з принципу роботи єдності казначейського рахунку;
- веде зведені реєстри розпорядників коштів Державного бюджету країни, відомчих позабюджетних фондів, позабюджетних коштів і рахунків місцевих органів казначейства в установах банків;
- координує управління доходами і видатками централізованого бюджету, забезпечує проведення операцій з наявними бюджетними ресурсами, в тому числі в іноземній валюті, згідно кошторисних призначень державного бюджету;
- проводить операції за дорученням КМУ та Міністерства фінансів з іншими грошовими коштами, які перебувають у їх підпорядкуванні;
- здійснює фахове прогнозування і касове планування коштів бюджету, визначає на основі чинного законодавства розміри їх поточного використання у межах затверджених на відповідний період видатків;
- повідомляє розпорядникам коштів обсяги асигнувань, що виділяються з державного бюджету;
- забезпечує рух грошових коштів при взаємних розрахунках між державним бюджетом та бюджетами об'єднаних територіальних громад областей, міст та районів;

- здійснює ведення бухгалтерського обліку руху коштів державного бюджету на своїх рахунках;
- проводить моніторинг та збір, зведення і аналіз фінансової звітності щодо руху коштів державного та зведеного бюджетів, передає звітність до вищестоящих інстанцій;
- в межах своїх повноважень регулює фінансові взаємовідносини між усіма рівнями бюджетів та здійснює контроль за рухом і використанням цих коштів усіх фондів;
- забезпечує безперервне підвищення кваліфікації власних працівників згідно затверджених планів та рекомендацій вищого керівництва;
- проводить власні перевірки розпорядників коштів в межах службових повноважень

Узагальнюючи історію створення управління державної казначейської служби у Тальнівському районі відмітимо наступне:

1996 рік – розпочалось казначейське виконання коштів державного бюджету.

1998 рік – завершено перехід на казначейське виконання державного бюджету усіх розпорядників коштів крім силових структур.

1999 рік – структури Міністерства внутрішніх справ, оборони надзвичайних ситуацій та інші структури переведені на казначейське виконання бюджету.

2000 рік – здійснено переведення позабюджетних коштів державного бюджету на казначейське обслуговування. У цьому ж році встановлено що державний бюджет формується з загального і спеціального фондів.

2001-2019 роки – казначейство увійшло до учасників системи електронних платежів НБУ. Почала своє застосування програмна система «Казна». Впроваджено виконання казначейського обслуговування місцевих бюджетів за видатками.

2019-2015 роки – казначейство залучає кошти єдиного казначейського рахунку для покриття тимчасових касових розривів місцевих бюджетів та Пенсійного фонду України шляхом надання позик. Тимчасово вільні кошти місцевих бюджетів почали розміщувати на депозитних рахунках в комерційних банках.

2015-2020 роки – реформування і створення Державної казначейської служби України та реформування усіх структурних підрозділів. Продовження роботи з касового виконання державного та місцевих бюджетів у цілому як за доходами так і за видатками.

2020-2021 роки – оптимізація організаційної структури Казначейства, укрупнення відділень з метою підвищення ефективності органів фінансового контролю та усунення дублювання функцій.

Оптимізація організаційної структури служби, особливо у зв'язку з впровадженням реформ місцевого самоврядування є доречною та актуальною. Це значно підвищить ефективність роботи Казначейства та усуне дублювання функцій, тим самим допоможе заощадити кошти бюджету. За даними аудиту Рахункової палати ВРУ, 654 територіальні установи казначейства є юридичними особами, прирівняні до розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня та мають право проводити закупівлі, укладати господарські договори, складати фінансову та бюджетну звітність. У зв'язку з цим послаблюється внутрішній контроль Міністерства фінансів та казначейства зокрема за фінансово-господарською діяльністю різних останнього. Протягом 2018-2019 років Національний комітет України використав на свою діяльність 4,3 млрд. грн. Визначені в бюджетному запиті потреби виконано на 63,7%. Мають місце використання коштів, що затверджені кошторисні призначення у сумі 34,4 мільйона гривень не підтверджені належними розрахунками.

Про виявлені під час перевірки ознаки кримінальних правопорушень Рахункова палата повідомила Генпрокуратуру. За даними аудиту, протягом 2018-2019 років Мінфін та його територіальні органи використали 55 млн.

грн на закупівлі з порушенням вимог законодавства про публічні закупівлі. Наприклад, купівля товару без попереднього узгодження, відмова від найбільш економічно вигідної пропозиції, тощо. Також був випадок, коли взаємопов'язаним учасникам дозволили торгувати, що є ознакою скоординованої антиконкурентної поведінки. Про це буде поінформовано Антимонопольну комісію України. В Україні також функціонує багато програмного ресурсу російської федерації і Казначейство його використовує, наприклад «Парус-Бюджет» як систему централізованого обліку та розрахунку заробітної плати, незважаючи на санкції, застосовані до його виробника (ТОВ «Корпорація «Парус»).

Тальнівське управління казначейської служби розташоване у Черкаській області і розпочало свою діяльність з 29 січня 1996 року. Його трудовий колектив початково складався з начальника та п'яти осіб, що працювали до цього у фінансовому відділі райдержадміністрації. Фактично набутий досвід у фінансовому відділі підкріплювали новими навиками. Адже робили важливу справу - контролювали виконання Державного бюджету по доходах і видатках. Та і Державне казначейство об'єднало у собі функції фінансового відділу у частині фінансування Державного бюджету та задекларували інші завдання як новітня структура фінансового регулювання використання коштів у державі. Протягом перших трьох років відділення активно формувало штат працівників, розвивалося, освоювало нові завдання та цілі. Перше реформування розпочалося у 1999 році і дозволило суттєво збільшити штат працівників із 9 осіб до 15 та почати обслуговувати місцевий бюджет. У 2011 році ВДК у Тальнівському районі Черкаської області було реформовано в черговий раз і отримало назву Управління Державної казначейської служби у Тальнівському районі Черкаської області. Протягом останніх 10 років сама структура казначейства зазнала суттєво не змінилася хоча і на даний час продовжується процес оптимізації трудових та фінансових ресурсів на усіх рівнях казначейської служби України.

Таблиця 2.1 Типовий штатний розпис управління державного казначейства у районах областей у 2022 році

№	Назва структурного підрозділу, посада	К-ть штатних одиниць	Посадовий оклад, грн
Керівництво			
1	Начальник управління	1	8150
Відділ обслуговування розпорядників коштів та інших клієнтів			
2	Заступник начальника управління-начальник відділу	1	6600
3	Головний спеціаліст	1	5300
4	Головний спеціаліст	1	5300
5	Головний спеціаліст	1	5300
6	Головний спеціаліст	1	5300
7	Головний спеціаліст	1	5300
8	Головний спеціаліст	1	5300
Відділ звітності та бухгалтерського обліку			
9	Начальник відділу-головний бухгалтер	1	6100
10	Головний спеціаліст	1	5300
11	Головний спеціаліст	1	5300
12	Головний спеціаліст	1	5300
13	Головний спеціаліст	1	5300
14	Спеціаліст	1	4540
15	Спеціаліст	1	4540
Робітники з обслуговування			
15	Прибиральник	0,5	3350
Всього		15,5	86280

Станом на 1.01.2023 року в штаті управління державної казначейської служби України у Тальнівському районі Черкаської області було 15,5

штатних одиниць (табл.2.1).

Як бачимо із штатного розпису кількість працівників які безпосередньо виконують роботу по касовому виконанні бюджету є 15– усі вони працюють повний робочий із заробітною платою згідно штатного розпису. Крім посадового окладу до заробітної плати можуть сумуватись надбавки за стаж, інтенсивність праці та премії за результатами квартальних звітів. Усі ці величини складають дохід у вигляді заробітної плати для працівників казначейства.

Згідно поставлених завдань перед управліннями казначейства які доводяться до відому працівників на початку календарного року здійснюється робота в межах посадових інструкцій та положення про «Державну казначейську службу». Так протягом 2021-2022 років всіма структурними підрозділами управління проводилося розрахунково – касове обслуговування 48 розпорядників коштів місцевих бюджетів, 16 розпорядників коштів державного бюджету, 31 одержувачів коштів місцевих бюджетів та 1 клієнта який не входить до цих категорій платників. Відділом звітності та бухгалтерського обліку протягом 2021-2022 років управлінням казначейства відкрито – 867 рахунків, закрито - 196 рахунків розпорядників. Відділом надходжень та видатків управління ведеться база даних мережі розпорядників і одержувачів бюджетних коштів, формується та ведеться Єдиного реєстру розпорядників та одержувачів бюджетних коштів. Протягом звітного періоду в разі потреби вносилися зміни до реєстраційних карток та мережі клієнтів. Крім цього ще даним відділом своєчасно згідно чинного законодавства ведеться облік бюджетних асигнувань, доводиться до розпорядників та одержувачів бюджетних коштів витяг із розпису державного бюджету та зміни до нього. Регулярно та своєчасно проводиться реєстрація та облік бюджетних зобов'язань розпорядників та одержувачів бюджетних коштів і відображення їх у звітності про виконання бюджету. На відділ надходжень та видатків покладається обов'язок контролю щодо надання та повернення

бюджетних позичок та фінансових допомог. Протягом 2022 року надано 14 заявок на короткотермінову позику на покриття тимчасових касових розривів на суму 17386759,0 грн. Протягом аналізуючого періоду цим же відділом проводилось робота з моніторингу можливого безспірного списання коштів державного бюджету та місцевих бюджетів на підставі рішення суду. Але за результатами 2021-2022 року таких списань не було оскільки не було відповідних рішень суду. Аналогічно не проводилось і безспірного вилучення коштів із місцевих бюджетів згідно норм Бюджетного кодексу України за звітний період. У випадку надмірно сплачених податків та зборів до державного бюджету та цільових фонд розпорядниками коштів згідно норм Бюджетного кодексу казначейська служба мала би здійснювати повернення таких коштів або проводити взаємозалік платежів. У звітному періоді повернення коштів в управлінням казначейства не проводилось, а значить здійснювались виключно перезарахування коштів у рахунок майбутніх платежів. Відділом звітності та бухгалтерського обліку управління протягом аналізуючого періоду проведено оцінювання виконання головними бухгалтерами бюджетних установ своїх повноважень згідно посадових обов'язків. Із 62 бюджетних установ району проведено оцінювання діяльності 74% головних бухгалтерів, а це 56 осіб. Спеціалістами відділу ведеться бухгалтерський облік усіх операцій з виконання державного та місцевих бюджетів. Тобто, усі операції розпорядників та одержувачів бюджетних коштів відображалися на рахунках бухгалтерського обліку управління державної казначейської служби. Протягом звітнього періоду звітність про виконання державного та місцевих бюджетів подавалася вчасно та в повному обсязі. Забезпечено своєчасність складання та подання районному фінансовому відділу РДА та виконавчому комітету ОТГ річної, квартальної та місячної зведеної звітності у розрізі розпорядників коштів. Управління казначейської служби має за обов'язок попереджати і не допускати порушення норм Бюджетного, Податкового кодексів та інших

законодавчих документів які регулюють процес касового виконання бюджету за доходами та видатками. Так відділами надходжень та видатків разом з відділом звітності та бухгалтерського обліку складено 48 попереджень про неналежне виконання бюджетного законодавства з вимогою щодо усунення порушень розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів. Попередження були своєчасно прийняті до уваги розпорядниками коштів і порушення виправлені. Це дозволило не зупиняти операції з бюджетними коштами та уникнути процедури зупинення бюджетних асигнувань. Не забувають усі структурні підрозділи казначейства про систематичне і фахове консультування розпорядників та одержувачів бюджетних коштів з питань, що належать до компетенції. Уся діяльність управління казначейської служби надзвичайно залежить ефективного функціонування багаторівневої інформаційно-обчислювальної системи, внутрішньої платіжної системи, вжиття заходів до захисту інформації та вцілому електронних комунікацій. Задля цього спеціалізованими фахівцями відділу звітності та бухгалтерського обліку проводиться систематичний моніторинг та обслуговування усієї багаторівневої інформаційно-обчислювальної системи в управлінні. Відділом звітності та бухгалтерського обліку оприлюднюються дані про укладені договори та проведені видатки на Єдиному веб-порталі використання публічних коштів e-Data у визначені нормативними документами термін. Також цим же відділом ведеться планово – фінансова робота на належному рівні із застосуванням програмного продукту «Парус-бюджет» та Парус-зарплата». Задля забезпечення ефективної і повноцінної роботи казначейської структури, керівництво управління організовує роботу з ведення діловодства, укомплектування, зберігання, обліку та використання архівних документів згідно із наказами та розпорядженнями вищестоящих інстанцій. Виданий внутрішній наказ по управлінню щодо призначення відповідальних осіб та виконавців з ведення діловодства, зберігання та використання архівних документів. За

проаналізований період з працівниками управління проводиться постійна робота щодо попередження корупційних правопорушень. Проведено 9 економічних навчань та дискусій протягом 2021-2022 років. Відповідно до щорічного Закону «Про державний бюджет» казначейська служба через діяльність відділу надходжень та видатків здійснює розподіл коштів між місцевими бюджетами відповідно до нормативів відрахувань.

На виконання Закону України «Про державну службу» Постанова КМУ від 23.08.2021 № 640 у квітні 2022 року проведено чергове оцінювання результатів службової діяльності 15 державних службовців управління. Результати оцінювання позитивні. За результатами роботи у попередньому році працівники отримали одноразову премію у розмірі посадового окладу. У цьому ж році забезпечено щорічне підвищення рівня професійної компетентності 15 державних службовців Управління за програмами підвищення кваліфікації на платформі «Prometheus» з отриманням 12 сертифікатів про підвищення кваліфікації та 3 працівників управління отримали сертифікати за спеціальною короткостроковою програмою «Ефективний менеджмент у державному секторі».

Казначейська служба систематично проводить внутрішній та зовнішній фінансовий контроль з метою дотримання належного рівня фінансової дисципліни. Відділом звітності та бухгалтерського обліку управління у 2021-2022 роках складено 18 попереджень розпорядникам бюджетних коштів за порушення термінів подачі звітності. Відділом надходжень та податків управління регулярно здійснюється у межах повноважень контроль за бюджетними повноваженнями при зарахуванні надходжень бюджету. Також при внесенні кошторисів та довідок про зміни до кошторисів бюджетних установ проводиться звірка на відповідність їх до розпису. Крім цього за аналізуючий період складено 36 попереджень на загальну суму 14289 тис.грн. по розпорядниках коштів місцевого та державного бюджету про неналежне виконання бюджетного законодавства при реєстрації зобов'язань та фінансових зобов'язань.

Достатньо серйозна увага в управлінні приділяється висвітлюванню діяльності державної казначейської служби та розгляді запитів і звернень. Протягом 2021-2022 років проведено два круглих столи з розпорядниками коштів державного та місцевих бюджетів з обговорення антикорупційної програми Державної казначейської служби України на 2023 рік та особливостям казначейського обслуговування в умовах воєнного стану. Через засоби масової інформації та на офіційних веб сторінках РДА та міської об'єднаної територіальної громади своєчасно і за потребою було розміщено 22 оголошення про діяльність управління.

2.2 Оцінка фінансово-економічної діяльності управління

Для забезпечення своєї діяльності кожне підприємство чи установа повинні мати в наявності не сукупність основних фондів, а кількісний і якісний професійний склад, яких вимагає організація виробничого процесу. Основні фонди регулярно оновлюються, поповнюються та виводяться з експлуатації. В загальному вигляді склад основних засобів управління казначейської служби подано на рис 2.1. Основні засоби поділяються на три широкі категорії: основні засоби, інші необоротні матеріальні активи та незавершені капітальні інвестиції.

Кожна група основних засобів формується відповідно до ознак функції та призначення забезпечення ефективної діяльності організації. Він включає групу необоротних значних активів з однаковими технічними характеристиками, використанням та умовами використання. Основні засоби — це група трудових матеріалів (далі — основні засоби), які мають самостійну вартість і тривалий час функціонують у процесі виробництва, зберігаючи при цьому свою матеріально-речову форму і перетворюючи свою вартість на вартість готової продукції. як послуга) частина, тому що вони працюють.

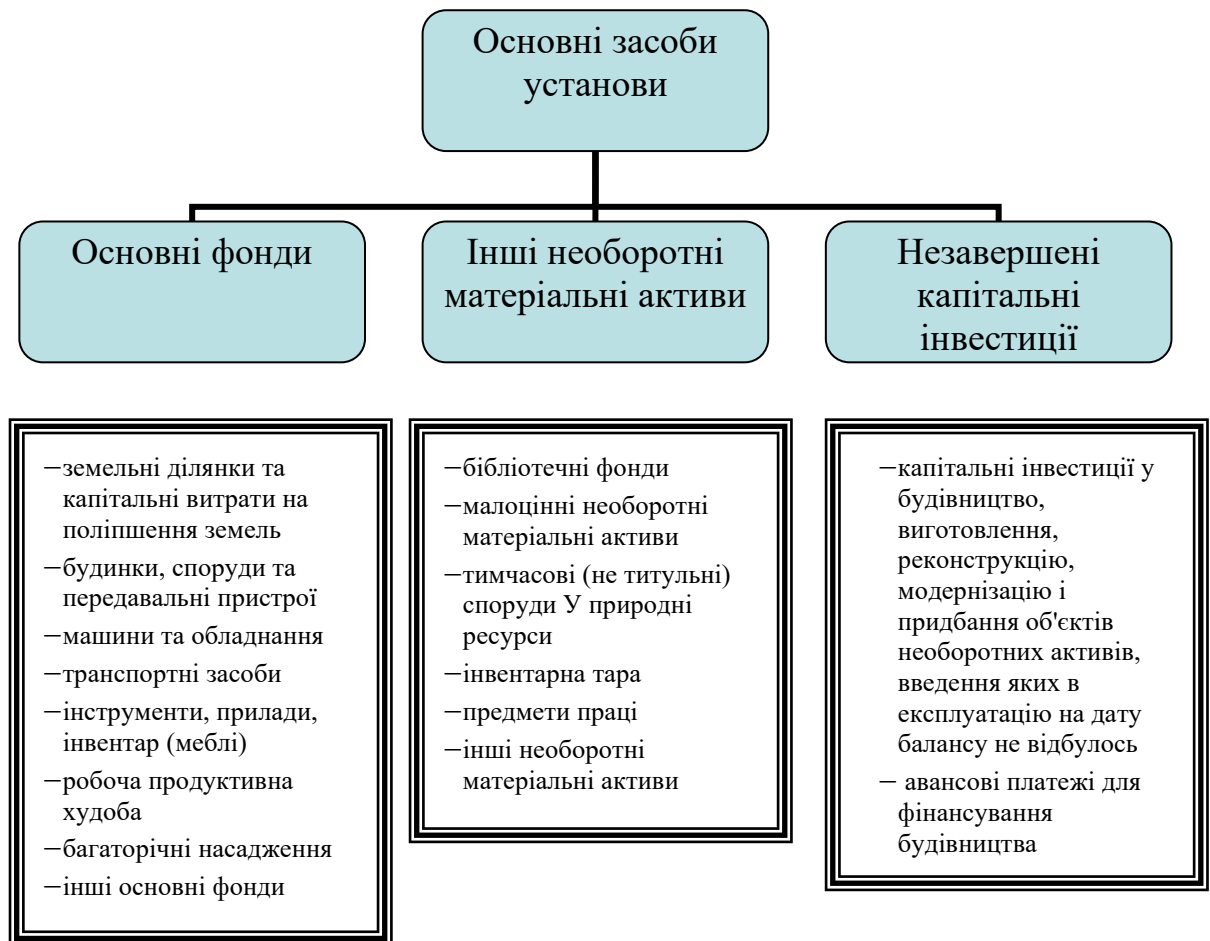


Рис. 2.1 Склад основних засобів установи [17,с.155]

Основні фонди є найбільш активною частиною основних фондів, що безпосередньо беруть участь у функціонуванні діяльності. Співвідношення сумарної вартості окремих видів (груп) основних засобів в установі, виражене у відсотках, характеризує їх видову структуру. За даними конкретної структури основних фондів можна судити про прогресивні зміни в складі основних фондів під впливом різних чинників. В якості найважливіших слід виділити наступне:

- технічний прогрес і пов'язаний з ним рівень технології виробництва;
- розширена організація виробництва;
- відтворювальна структура капітальних вкладень формує нові основні засоби;
- місцезнаходження компанії та її партнерства;
- витрати на будівництво нових об'єктів і рівень цін на технічне оснащення.

При аналізі в контексті конкуруючого агентства кожне з його

формувань основних фондів потребує більш ретельного розгляду специфіки його діяльності.

Оскільки фінансовий аналіз стосується бюджетної установи, тому слід зазначити, що основні засоби в бюджетних установах — це матеріальні активи, отримані ними з метою використання в процесі діяльності для забезпечення якісного виконання покладених функцій, або надання послуг різного характеру, що і є основним завданням та результатом діяльності бюджетних установ чи організацій.

Проаналізуємо стан основних засобів управління казначейської служби у Тальнівському районі Черкаської області (табл.2.2).

Таблиця 2.2 Динаміка та структура основних засобів в управлінні казначейської служби у Тальнівському районі Черкаської області

Група основних засобів	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн..	%	абсолютне	відносне
Будинки та споруди (приміщення)	411,9	36,3	364,9	31,6	358,6	26,5	-53,3	-9,9
Обчислювальна техніка, комп'ютери	678,7	59,8	710,2	61,5	903,1	66,9	+224,4	+7,1
Інструменти, прилади, інвентар	44,3	3,9	79,7	6,9	86,5	6,4	+42,2	+2,5
Всього основних фондів	1134,9	100	1154,8	100	1348,2	100	+213,3	-

З даних таблиці 2.2 бачимо, що вартість основних фондів у 2022 р. у порівнянні з 2020 р. зросла на 213,3 тис грн. за рахунок оновлення бази обчислювальної техніки. Її вартість збільшилась за досліджуваний період на 224,4 тис грн. Слід зазначити що вартість приміщень, інструментів,

приладів та інвентарю залишалась сталою протягом останніх трьох років. На необоротні активи установ та організацій, що утримуються за рахунок бюджетних коштів, здійснюється нарахування зносу.

Амортизація нараховується на необоротні активи установ і організацій, які утримуються за рахунок бюджетних коштів. Із запровадженням Плану бухгалтерського обліку бюджетних установ, який сформульований відповідно до міжнародних стандартів, ДКС розробив Стандарти бухгалтерського обліку основних засобів до активів бюджетних установ та інших необоротних активів. Для установ та організацій, що утримуються на державному або місцевих бюджетах, амортизація необоротних активів нараховується в останній день року за первісною вартістю. Амортизація нараховується за відновною вартістю, якщо первісна вартість необоротного активу (на який нараховується амортизація) змінилася (шляхом переоцінки або амортизації) протягом попередніх операційних періодів.

Амортизація об'єктів чи предметів необоротних активів визначається в гривнях на останній день грудня за весь календарний рік (незалежно від місяця звітного року, в якому вони були придбані або виготовлені) відповідно до встановлених нормативів. Норми зносу встановлюються у відсотках до первісної вартості кожної групи необоротних активів на кінець звітного року:

група 1 - 5 відсотків:

група 2 - 25 відсотків;

група 3 - 15 відсотків.

Показники рівня зносу та придатності основних засобів найбільш точно оцінюють стан зношення, придатність основних засобів для ефективного виробництва.

$$\text{Рівень зносу } OЗ = \frac{\text{зносу } OЗ}{\text{первісна вартість}} \times 100\%$$

$$\text{Рівень придатності ОЗ} = \frac{\text{первісна вартість} - \text{знос ОЗ}}{\text{первісна вартість}} \times 100\%$$

Проаналізуємо знос основних фондів в управлінні державної казначейської служби у Тальнівському районі (табл.2.3).

Таблиця 2.3 Динаміка зносу основних фондів в Тальнівському управлінні державної казначейської служби

Показники	2020р.	2021р.	2022р.	Зміна (+,-)
Первісна вартість основних засобів тис. грн.	1134,9	1154,8	1189	+54,1
Знос основних засобів за час їх експлуатації, тис. грн.	97,1	108,6	112,5	+15,4
Рівень зносу основних засобів, %	72,0	76,6	77,8	+5,8
Рівень придатності основних засобів, %	28	23,4	22,1	-5,9

Дані таблиці 2.3 нам дають змогу стверджувати, що рівень зносу основних засобів за останні три роки збільшився на 5,8%. Аналіз даних наведених в таблиці показує, що рівень зносу будівель, споруд передавальних пристроїв, господарського інвентарю досить високий (2022 р. – 77,8%), тобто рівень придатності основних засобів з кожним роком зменшується (за три роки на 5,8%). Отже, праця спеціалістів держказначейства вимагає більшої старанності, зосередження уваги, тому що їх обладнання, допоміжні засоби практично не оновлюються.

Крім основних засобів у бюджетних установах мають місце і інші не оборотні матеріальні активи. До інших необоротних активів належать усі інші необоротні активи, що мають матеріальну форму але не внесені до переліку основних засобів. До них належать: предмети виробничого значення вартістю до 500 гривень за одиницю (комплект) — робочі столи, верстати, кафедри, парти та ін.; обладнання, що сприяє охороні праці; предмети технічного значення, які не можуть бути віднесені до робочих

машин (світлокопіювальні рами та ін.); предмети, призначені для видачі напрокат; господарський інвентар вартістю до 500 гривень за одиницю (комплект) — предмети конторського та господарського облаштування, конторське обладнання, переносні бар'єри, вішалки, гардероби, шафи різні, дивани, столи, крісла, шафи та ящики вогнетривкі, друкарські машини, гектографи, шапірографи та інші ручні розмножувальні та нумерувальні апарати, переносні юрти, намети (крім кисневих), ліжка (крім ліжок із спеціальним обладнанням), килими, порт'єри, столовий, кухонний та інший господарський інвентар, а також предмети протипожежного значення-гідропульти, стиплери, драбини ручні та інші малоцінні необоротні предмети, термін експлуатації яких більше одного року, а вартість за одиницю не перевищує 500 гривень — телефони, обчислювальна техніка.

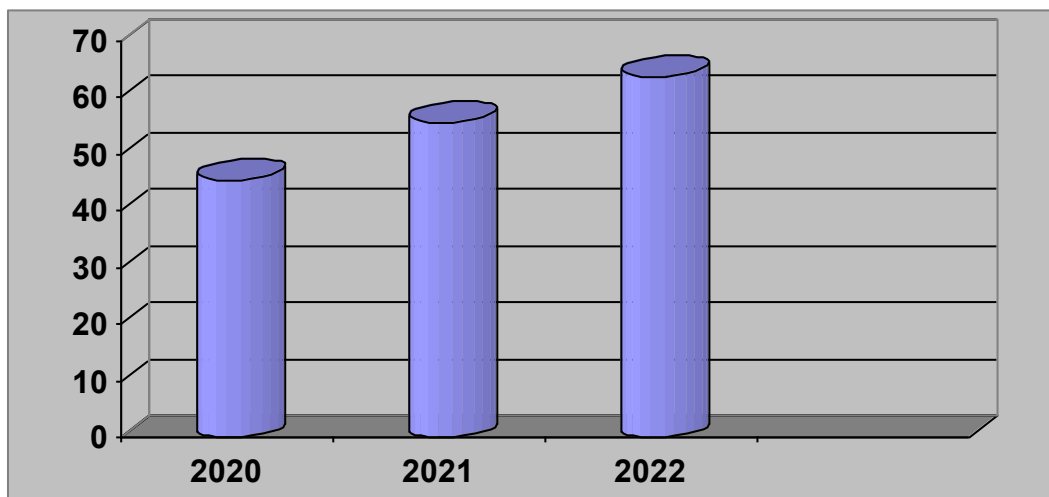


Рис.2.1 Динаміка вартості малоцінних необоротних активів в управлінні ДКС у Тальнівському районі, тис. грн.

Наступним етапом аналізу казначейства є аналіз персоналу. Співробітники агентства є частиною робочої сили країни. Під робочою силою розуміється фізично міцна частина населення, яка за своїми фізичними та інтелектуальними даними здатна і бажає займатися трудовою діяльністю. Люди працездатного віку, люди, зайняті трудовою

діяльністю, і реальні трудові ресурси диференційовані і мають потенціал. Реальний трудовий ресурс — це працівники, зайняті в суспільному виробництві, а потенційний — люди, які можуть брати участь у певній роботі в народному господарстві. Для опису працівників організації використовуються такі терміни, як кадри, персонал, робоча сила. Термін «особа» є більш загальним. Поняття «працівник» часто використовується для позначення підгрупи професійних працівників, висококваліфікованих і досвідчених працівників. Тому для характеристики працівників установи слід віддавати перевагу терміну персонал.

Персонал бюджетної установи – це сукупність багаторічних співробітників, які пройшли необхідну професійну підготовку та мають практичний досвід роботи. Залежно від характеру виконуваних функцій працівники поділяються на чотири категорії:

Керівник — це працівник, який організовує виробництво та управління підприємством та його структурними підрозділами (директорами, головними спеціалістами, начальниками відділів). Спеціалісти - працівники, які виконують спеціальні інженерно-технічні роботи: готують господарську та організаційну підготовку виробництва, облік і аналіз результатів (економісти, бухгалтери, юрисконсульти. Діловоди – готують і оформляють документи, діловодство та деякі адміністративно-господарські працівники – ці працівники). І четверта категорія це робітники, які безпосередньо беруть участь у створенні продукту або забезпечують умови для нормального виробничого процесу.

У досліджуваній організації використовується дві категорії персоналу: керівники і спеціалісти.

Проаналізуємо підготовку та підвищення кваліфікації працівників управління ДКС у Тальнівському районі (табл.2.4). Дані таблиці 2.4 нам дають підстави стверджувати, що кількість працівників які підвищили кваліфікацію істотно зменшилась за останні три роки.

Виходячи з наведених в таблиці 2.5 даних колективів в основному

складається з осіб жіночої статі, лише в 2020 році в колективі працювало 2 чоловіків, у 2022 році обоє звільнилися за власним бажанням.

Таблиця 2.4 Підготовка та підвищення кваліфікації працівників управління ДКС у Тальнівському районі

Показник підготовки персоналу	2020 р.		2021 р.		2022 р.	
	К-ть працівників	Видатки тис грн.	К-ть працівників	Видатки тис грн.	К-ть працівників	Видатки тис грн.
Направлено на курси підвищення кваліфікації керівників	1	1,3	1	0,7	1	1,5
Направлено на курси підвищення кваліфікації спеціалістів	1	2,5	1	0,4	1	1,6
Всього направлено на курси підвищення кваліфікації працівників	2	3,8	2	1,1	2	3,1

Згідно з цим відповідно зменшилися і витрати державного казначейства видно з показників наведених у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 Вікова структура державних службовців управління ДКС у Тальнівському районі

Показники	2020р.	2021р.	2022р.	Відхилення 2022 р. від 2020 р.		Питома вага, %
				(+,-)	%	
Облікова кількість штатних працівників	17	17	15	-	-	100
Керівники	3	3	2	-	-	13,4
Спеціалісти	14	14	13	-	-	86,6
Вік						
до 27 років	4	3	2	-2	-37,5	х
28-34 рр.	6	5	4	-	-	х
35-54 рр.	3	4	4	+1	+25,0	х
46-54 рр.	4	5	5	+1	+20,0	х

Проаналізувавши дані таблиці, констатуємо: зменшилась частка працівників віком до 27 років на 37,5%, залишилась незмінною частка працівників другої вікової групи, відповідно зросла чисельність третьої групи на 25 %, а четвертої на 20%. В досліджуваній установі відсутня категорія працівників пенсійного віку. В зв'язку з тим, що кількість працівників передпенсійного віку на 2022 рік становить 5 осіб. Тому керівникові слід задуматися над пошуком чи підготовкою персоналу. Наступним етапом аналізу буде дослідження руху робочої сили в управлінні ДКС у Тальнівському районі (табл.2.6).

Таблиця 2.6 Рух робочої сили в управлінні ДКС у Тальнівському районі

Показники	2020 р.	2021р.	2022р.	Відхилення 2022 р. від 2020 р.	
				(+,-)	%
Середньоспискова чисельність державних службовців	17	17	15	-2	11,9
Прийнято на роботу нових працівників протягом року	-	2	-	-	-
Вибуло працівників	2	-	2	-	-
Коефіцієнт обороту - з приймання, % - зі звільнення, %	-	11,7	-	-	-
	11,7		13,3	-	+1,6
Коефіцієнт плинності кадрів, %	11,7	11,7	13,3	-	+1,6

Аналізуючи рух робочої сили відділення держказначейства слід зазначити, що Середньоспискова чисельність працівників протягом 2020-2021 була сталою а у 2022 році зменшилась до 15 осіб. Розрахунок показує, що в організації коефіцієнт загального обороту кадрів у 2022 році знизився на 11,7% в порівнянні з 2020 роком, коефіцієнт обороту з приймання залишився без змін, тобто в період з 2020-2022 роки була прийнята однакова кількість осіб.

2.3 Аналіз доходів і видатків установи

Доходи бюджетної установи — це кошти, які вона отримує на виконання власного кошторису доходів та видатків. Залежно від джерел утворення доходів вони поділяються на два види:

- доходи загального фонду;
- доходи спеціального фонду.

Доходи загального фонду — це державні кошти, що фактично надійшли на рахунок установи із загального фонду відповідного бюджету. Доходи спеціального фонду — це спеціальні кошти, інші власні надходження, кошти на виконання окремих доручень, а також інші доходи, отримані нею внаслідок іншої, крім основної, діяльності, що фактично надійшли на відповідні рахунки установи і зараховуються до спеціального фонду кошторису установи. Доходи спеціального фонду утворюються із таких складових:

- доходів за спеціальними коштами — сум нарахованих доходів за послуги, що надаються на платній основі;
- доходів за коштами на виконання окремих доручень — сум коштів отриманих на виконання окремих доручень;
- доходів за іншими власними надходженнями — сум нарахованих установою доходів за іншими власними надходженнями;
- інших доходів — відображення інших доходів спеціального фонду установи, що надійшли за розподілами головних розпорядників коштів, з урахуванням "Грошових коштів в дорозі";
- коштів батьків за надані послуги — коштів, які нараховані за утримання дітей у дитячих закладах та за інші послуги (крім шкіл-інтернатів);
- доходів за витратами майбутніх періодів — відображення отриманих установою доходів, які будуть витрачені в майбутньому;

• доходів від реалізації продукції, виробів і виконаних робіт — доходів науково-дослідних установ, професійно-технічних училищ, підсобних сільських та навчально-дослідних господарств від реалізації продукції, виробів і виконаних робіт, готової друкованої продукції, а також науково-дослідних робіт за договорами. Доходи бюджетної установи — це кошти, які вона отримує на виконання власного кошторису доходів і видатків. Вони поділяються на два види залежно від джерел утворення доходів: на доходи загального фонду і доходи спеціального фонду. Доходи загального фонду — це фактичне перерахування державних коштів на рахунки установ із загального фонду відповідного бюджету. До доходів спеціальних фондів належать спеціальні фонди, інші доходи з власної власності, кошти на виконання індивідуальних завдань та інші доходи, отримані розпорядником від діяльності, відмінної від основної діяльності, та фактично враховані на відповідних національних рахунках. Такі доходи зараховується до спеціальних фондів бюджету розпорядника коштів. Доходи спеціального фонду складаються з таких частин:

- надходження за спеціальним фондом — сума нарахованого доходу за платні послуги;
- дохід фінансування за виконання особистих завдань — це загальна сума коштів, отриманих за виконання особистих завдань;
- доходи від інших власних надходжень — це сума, яку установа нараховує за рахунок інших власних надходжень;
- інші доходи відображають суми коштів спеціального фонду управління від розподілу від основних розпорядників коштів, враховуючи «готівку в дорозі»;
- фінансування батьківських послуг — кошти, зібрані для утримання дітей у дитячих садках та інших службах;
- доходи від видатків у майбутніх періодах — відображаються доходи, отримані установою, які будуть використані в майбутньому;
- доходи від реалізації продукції, виробів і виконаних робіт

– доходи від реалізації продукції, виробів і виконаних робіт, виконаних відбитків і наукових досліджень науково-дослідними установами, професійно-технічними училищами, допоміжними сільськими і навчально-дослідними господарствами за договором.

Доходи установи, це ті кошти які отримані за рахунок доходів загального фонду та спеціального фонду. Розрахункові надходження та витрати загального фонду для бюджетних установ та організацій. Розрахунковий загальний фонд містить суму надходжень із передбаченого в бюджеті загального фонду, за якими ведуться витрати установи чи організації. Сума вилучених коштів, фактична сума списаних витрат за даними річного звіту на кінець року, сума списаної основної недостачі та безнадійної заборгованості.

До спеціальних коштів бюджетних установ і організацій кошторисних доходів і видатків відносяться кошти, що надходять за цільовим призначенням і використовуються на відповідні видатки за рахунок вирахування цих доходів. Спеціальний фонд складається з власних надходжень бюджетної установи та інших коштів спеціального фонду. Власні надходження включають вартість послуг, що надаються бюджетною установою, та інші власні надходження.

Плата за послуги, що надаються бюджетною установою – це дохід, отриманий бюджетною організацією від надання платних послуг, виконання робіт чи іншої діяльності згідно з відповідними нормативно-правовими актами та законами за цільовим призначенням на підставі оцінки доходів і витрат. До цих доходів належать доходи від господарської діяльності закладу, доходи від яких регулюються відповідними нормативно-правовими актами, зокрема орендна плата, оплата за навчання, доходи від лекцій, тощо. Право на оплату послуг надається, якщо виконання робіт, надання послуг чи здійснення іншої діяльності неможливо організувати на основі економічних розрахунків, а також якщо витрати, пов'язані з виконанням конкретного діяльності повністю

покриваються отриманими доходами. Ці надходження до закладу за звітний рік включають відповідні види залишків коштів на початок року та доходи за аналізуючий період.

Інші кошти спеціальних фондів – кошти спеціальних фондів, що збираються бюджетними установами та організаціями за розподілом головних розпорядників коштів. Під витратами слід розуміти державні платежі, які не підлягають відшкодуванню. Витрати поділяються на поточні та капітальні. Вони бувають взаємними, тобто здійснюються в обмін на товари чи послуги, або односторонніми. Категорія видатків не включає видатки, спрямовані на обслуговування державного боргу, які класифікуються як фінансування.

На даний час видатки здійснюються за бюджетною класифікацією, затвердженою наказом Міністерства фінансів України від 14.01.2011 р. № 11 «Про бюджетну класифікацію».

Бюджетна класифікація характеризується чітким розподілом видатків за економічною ознакою, а також детальним розподілом коштів за їх об'єктивними ознаками:

- заробітна плата;
- нарахування;
- всі види господарської діяльності;
- виплати населенню, відомі як трансферти населенню тощо.

Цей розподіл може виділити захищені бюджетні лінії та забезпечити єдиний підхід до всіх одержувачів з точки зору виконання бюджету. Стосовно захищених бюджетних статей то розглянемо яким чином воно діє на прикладі Тальнівського району Черкаської області. Розглянемо фонд оплати праці працівників Тальнівського відділення держказначейства (табл.2.7).

Отже за останні три роки фонд оплати праці збільшився на 354,1 тис грн., що становить 26,3% приросту. Також зросли і посадові оклади на

270,5 тис грн., що становить 26,3% приросту. Відповідно зросла і середньорічна заробітна плата на 21,0 тис грн. тобто на 26,3%.

Таблиця 2.7 Оплата праці в управлінні ДКС Тальнівського району

Показники	Весь персонал			Держслужбовці			Відхилення персоналу (д) 2022 р. від 2020 р.	
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	по сумі	по структурі
Середньооблікова кількість штатних працівників облікового складу, осіб	17	17	15	17	17	15	- 2	-11.8
Річний фонд оплати праці тис грн.	1396.4	1482.5	1739,4	1345.1	1428.5	1699.2	354.1	126,3
В тому числі фонд основної заробітної плати (посадові оклади)	1050.1	1140.9	1335.3	1024.6	1089.1	1295.1	270.5	126,3
Середньорічна зарплата штатного працівника	77.5	82.3	112,2	79.1	84.1	100.1	21.0	126,3

Це підтверджує факт систематичного підвищення фінансового забезпечення фінансової сфери діяльності та фінансування казначейської служби із державного бюджету зокрема, хоча меншого ніж рівень інфляції у 2022 році на 5%. Також причиною росту оплати праці стало регулярне збільшення мінімальної зарплати, прожиткового мінімуму та вцілому споживчого кошика.

Формування доходів найманих працівників у вигляді заробітної плати здійснюється за допомогою різних категорій доходів які передбачено кошторисом і штатним розписом бюджетної організації. До таких доходів в казначейській службі відносимо наступні: посадовий оклад, надбавку за ранг державного службовця, надбавку за вчене звання, надбавку за вислугу років, надбавку за інтенсивність праці. На прикладі табл.2.8 відобразимо

порядок формування доходу у вигляді заробітної плати для працівників управління ДКС у Тальнівському районі Черкаської області.

Таблиця 2.8 Динаміка формування заробітної плати працівників казначейства, (тис.грн).

Види доходів	2020	2021	2022	Відхилення/приріст 2022р. до 2020р.	
				+,-	%
Штатних одиниць	17,5	17,5	15,5	-	-
Фактичних працівників	18	18	16	2	23,5
Посадовий оклад	679,2	995,2	1150,2	457,7	39,8
Середній посадовий оклад	4353	4878	5638	1285	29,5
Надбавка за ранг	48	68,4	72,1	24,1	50,2
Надбавка за вислугу років	288,9	354,1	359,9	71,0	24,5
Надбавка за інтенсивність праці	25,0	48,0	894,0	869,0	в 27 р
Премія	103,3	177,2	202,1	98,8	95,6
Річна заробітна плата одного працівника	88,0	96,6	157,5	69,5	78,9
Середньомісячна з/п (грн.)	7333	8053	13128	5795	44,1

На підставі вищенаведених даних бачимо, що формування доходу у вигляді заробітної плати для державних службовців державної казначейської служби має п'ять складових елементів – оклад, надбавки за стаж, інтенсивність праці, за ранг та премія. Ще діє одна надбавка за вчений ступінь -15% від окладу але в управлінні не має таких осіб які би мали його. Усі надбавки розраховуються окремо від посадового окладу. Надбавка за вислугу років залежить від стажу роботи у статусі державного службовця і максимальний її розмір 20%. Надбавка за інтенсивність праці встановлюється керівником управління і може сягати 100% окладу.

Надбавка за ранг встановлена від призначеного рангу державного службовця і у фіксованому грошовому еквіваленті. Премія залежить від результатів діяльності службовця і встановлюється керівником управління але не більше 30% посадового окладу. Констатуємо що протягом аналізуючих періодів заробітна плата державних службовців постійно зростала і приріст її у 2022 році відносно 2020 року у місячному розрахунку склав 5795 грн. або 44,1%.

За даними таблиці 2.9 видно, що доходи загального фонду в 2022 р. в порівнянні з 2020р. зросли майже на 214%, або на 109,0 тис.грн. Це свідчить про збільшення витрат установи. На такий же відсоток збільшились і асигнування із державного бюджету на видатки установи та асигнування із місцевого бюджету.

Таблиця 2.9 Структура фінансування управління ДКС у Тальнівському районі, тис.грн.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. від 2020 р.	
				(+,-)	%
Доходи загального фонду	95	130	204	109	214,7
В тому числі:					
- асигнування із державного бюджету на видатки установи	80,7	110,5	173,4	92,7	214,8
- асигнування із місцевого бюджету на видатки установи та інші заходи	9,3	19,5	30,6	21,3	329,0

Отже, протягом останніх трьох років фінансування із держбюджету установи зросли вдвічі до 204 тис.грн, в тому числі з державного бюджету на 92,7 тис.грн, а з місцевого бюджету на 329% до 30,6 тис. грн.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИДАТКОВОЮ ЧАСТИНОЮ БЮДЖЕТУ В УПРАВЛІННІ ТАЛЬНІВСЬКОГО РАЙОНУ

3.1 Механізм покращення видаткового планування бюджету з урахуванням адаптованого досвіду

Важливість державних фінансів для національної економічної системи залежить від того, яку можливість держава отримує через фінанси широкомасштабного, багатогранного впливу на економіку. Тому однією з ключових економічних проблем теорії та практики державних фінансів є вибір оптимального рівня державних видатків. Історія знає багато прикладів, що описують їхній рівень. Єдиної думки з цього приводу немає, це завжди політичне рішення. Кожна країна приймає його в рамках загальних економічних принципів, але виходячи з цілей власної економічної політики та внутрішніх умов. Часто при складанні бюджету на наступний рік при плануванні видатків вони виходять з існуючих рівнів витрат і, у багатьох випадках, з існуючих структур. Розглянемо чинники, що впливають на рівень державних витрат. Поєднуючи теорію державних фінансів та історичний досвід різних країн, можна виділити кілька факторів, які визначають рівень державних витрат. Цими витратами вважають: багаторічні тенденції зміни витратності бюджетів, відсоток перерозподілу доходів і рівня багатства держави, процедури прийняття бюджету, тощо. Поряд з цим, в розвинутих країнах по різному формують і визначають рівень суспільного блага та шляхи витрат бюджету на це. Так для прикладу розглянемо освітній процес. Загалом шкільна освіта є безплатною, але вища освіта фінансується по-різному. Аналогічно є із обороздатністю країн: у одних країнах існує військовий обов'язок громадян (Ізраїль, Франція), в інших — професійна армія (США, Англія, Німеччина з 2011 року) .

Таблиця 3.1 Рівень видатків сектору загальнодержавного управління країн ОЕСР та України, 2022 рік, % [4]

Країни	Державні видатки
Швеція	60,8
Данія	55,1
Франція	54,3
Бельгія	51,0
Австрія	49,4
Італія	49,1
Фінляндія	49,1
Нідерланди	47,2
Німеччина	46,9
Норвегія	46,9
Польща	45,7
Угорщина	44,3
Португалія	43,6
Канада	42,1
Чеська Республіка	42,1
Греція	41,8
Іспанія	41,8
Велика Британія	40,2
Україна	40,1
Нова Зеландія	39,8
Японія	36,9
Ісландія	36,2
Ірландія	33,1
Австралія	32,9
США	32,8
Корея	25,6
Загалом (без України)	39,4

Із другої половини XIX століття у всіх країнах Європи відбувалося зростання державних витрат. Від початку 80-х років XIX століття і по сьогоднішній видатки бюджетів промислово розвинутих країн збільшилися з менш як 10% ВВП до майже 45% [17].

Ця мінлива тенденція державних витрат була вперше передбачена в 1863 році німецьким економістом А. Вагнером, згодом відома у фінансовій науці як «закон Вагнера» — закон зростання діяльності уряду. Вагнер

стверджував, що розширення поділу праці та збільшення частки міського населення повинно було призвести до ускладнення дорожнього руху та правових відносин, від репресивного принципу виправлення порушень до превентивного збільшення витрат на адміністрацію, поліцію, армія, флот, дипломатична служба. Вагнер вважає, що в майбутньому держава візьме на себе більше завдань, продиктованих культурними цілями та цілями добробуту — збільшення витрат на освіту, охорону здоров'я та соціальне забезпечення. Відповідно до закону Вагнера зростання державних витрат перевищує номінальне зростання суспільних благ. У сучасних термінах це означає, що еластичність попиту на суспільні блага перевищує 1, тобто суспільні блага є благами вищої якості.

До важливого фактору зростання рівня витрат, на даний час в Україні, є повномасштабна війна з росією. Його прийнято називати "ефектом зрушення рівня державних витрат". За звичайних спокійних часів громадяни країни своєю готовністю сплачувати податки нібито задають межу збільшення витрат. У періоди соціальних криз та війн ця готовність під тиском обставин підвищується. Після закінчення кризи витрати падають, але ніколи не зменшуються до вихідного рівня. Отже, уряду залишається певний простір для розширення наявних і введення нових бюджетних витрат. Ефект збільшення державних витрат у разі війни добре видно на прикладі США. Якщо в 1938 році консолідовані видатки американського уряду становили 20,9% ВВП, то наприкінці Другої світової війни (1944 рік) — 52,3%. У 1950 році рівень витрат хоч і знизився більш як у 2 рази (до 24,7% ВВП), але однак залишився вищим, ніж на початку війни [17].

За останнє десятиріччя зростання державних витрат в усьому світі супроводжувалося поліпшенням якості життя: підвищенням рівня освіти, поліпшенням системи охорони здоров'я і зростанням тривалості життя. Тому у складі державних витрат (у % до ВВП) найшвидше збільшувалися трансферти — на відміну від витрат на придбання товарів і послуг.

На думку економістів МВФ В. Танзі та Л. Шукнехта, тенденція 21 століття повинна негайно змінитися. У все більш конкурентоспроможній світовій економіці та дедалі мобільнішій робочій силі та капіталі країни з великими та неефективними державними секторами ризикують відстати у зростанні добробуту. Хоча в усьому світі, аж до післявоєнного періоду, збільшення державних видатків супроводжувалося дедалі різкішим поліпшенням умов життя, останні кроки до загального добробуту навряд чи виправдані. У скандинавських країнах, де основний показник рівня суспільного добробуту не вищий, ніж, наприклад, США чи Японія, частка державних витрат значно вища за 40%. Забезпечення загального добробуту обходиться високою ціною: у групі країн з економічним зростанням країни із загальним добробутом займають останнє місце, а інновації використовуються відносно менше. Хоча ці країни витрачають багато грошей на забезпечення робочих місць, рівень безробіття в них вищий, ніж у країнах із меншим бюджетом. З огляду на це у багатьох країнах прогнозується зменшення частки держави у ВВП.

Для України, згідно з політикою уряду останніх років, пропонується надати більшу самостійність усім підприємствам державного сектору економіки. З цією метою триває процес приватизації державного майна. І серед них такі сфери які були завжди під монополією держави – наприклад спиртові заводи. І це вже рішучий крок до зменшення державних витрат. У той же час держава все більше бере на себе зобов'язання в соціальній сфері, в тому числі невиробничих видах, таких як субсидії на комунальні послуги, а також великі виплати пільг різним верствам населення. Визначення оптимального співвідношення дозволить суттєво зменшити частку державного соціального забезпечення.

При цьому слід проводити довгострокову політику щодо підвищення доходів населення, щоб компенсувати як податкову частину доходів бюджету за рахунок податку на прибуток, ПДФО так і оплату комунальних платежів.

Задля збереження курсу ринкових реформ в умовах фінансової кризи та війни, стратегічний курс на скорочення державних видатків має знайти своє відображення у зменшенні їхньої частки у всіх галузях народного господарства за виключенням військово-промислового комплексу. Усі державні видатки, що містили обов'язкові (програмовані) та факультативні (непрограмовані) видатки, мають зменшитись як мінімум удвічі. Скорочення обов'язкових видатків держави має відбуватися за максимального зменшення факультативних видатків до критичного мінімуму. При досягненні такої ситуації у бюджетування державних видатків можливо і вдасться досягти запрограмованих цілей, а саме:

1. Закономірним наслідком оптимізації ролі та позиції держави в національній економіці є скорочення державних видатків загалом і планових зокрема. Офіційна версія перегляду політики правлячого блоку у сфері державних витрат зводилася до необхідності ліквідації величезних дефіцитів державного бюджету, зниження інфляції, скорочення внутрішнього та зовнішнього боргу тощо. Тому значно скорочено заплановані видатки, які не дозволяють державі інвестувати в національну економіку та позитивно впливати на процес соціально-економічного розвитку.

2. Збільшення позапланових видатків у загальних видатках держави є неминучим наслідком перерозподілу фіскальних ресурсів на виконання нарахованих державних зобов'язань і пов'язане з переглядом ролі держави у фінансуванні економічного розвитку країни. Якщо в основному наголошується на процесуальній функції державних фінансів, то під час фінансової кризи натомість пріоритетною є непрограмована функція. Протягом тривалого часу країни, що розвиваються, намагалися всіма способами фінансувати свої національні економіки, водночас потрапляючи у дуже сильну боргову залежність від кредиторів.

Подібним шляхом пішла і Україна, де видаткова складова державного бюджету є характеризується соціальною спрямованістю.

Соціальна політика України має базуватися на необхідності забезпечення норм соціального захисту населення шляхом підвищення рівня реальної заробітної плати, подолання тенденції до подальшого розшарування рівня соціальних доходів, удосконалення систем адресної допомоги, тощо. Для найбільш вразливих верств населення реформувати системи соціального страхування та пенсійного забезпечення, забезпечити продуктивну зайнятість населення та покращити безпеку праці. Тому пріоритетним напрямком на 2020-2022 роки було фінансування державного бюджету, переважно соціальних видатків. Уже 20 років ведеться мова на усіх державних рівнях про перехід на пенсійне, медичне і соціальне забезпечення за рахунок добровільного страхування, але даліше нормативних документів які не підкріплені механізмом діяльності нічого не зроблено. Кожні наступні вибори чи парламенту чи президента гальмують даний процес регулярно. Знову ж таки, існує нагальна потреба здійснення структурних перетворень у соціальній сфері. Зокрема, зусилля щодо цільового використання бюджетних коштів мають враховувати необхідність вирішення таких питань, наприклад, в освіті та медицині:

- скорочення термінів навчання вищих навчальних закладів усіх рівнів і відповідно скорочення джерел їх фінансування;
- оптимізація структури вищих навчальних закладів шляхом уніфікації та ліквідації непотрібних структурних підрозділів;
- систематична практика продовження навчання за ступеневою підготовкою в межах галузі знань;
- розвиток системи страхової медицини та добровільного пенсійного страхування.

Проте слід зазначити, що продовжується фінансування державних програм паливно-енергетичного комплексу, зв'язку та сільського господарства. Відносно стійкий баланс доходів і витрат в енергетиці та сільському господарстві. Що стосується паливно-енергетичного

комплексу, транспорту і зв'язку, то, хоч і торкнулася приватизація, ці галузі все ще залишаються з надзвичайною державною опікою.

Тому Бюджетний кодекс України має на меті визначати чіткі правила прийняття рішень, щоб забезпечити ефективні фінансові результати. З точки зору бюджетування це означає, що процес розгляду та затвердження бюджету необхідно розділити на два етапи. На першому етапі затверджуються основні параметри бюджету, зокрема доходи бюджету, дефіцит бюджету (в абсолютній величині та у відсотках до ВВП), загальні видатки державного бюджету, включаючи трансферти місцевим бюджетам. Другий етап – затвердження видатків державного бюджету за функціональною класифікацією. Такий підхід міг би зменшити можливі негативні наслідки, пов'язані з прийняттям політичних рішень в умовах представницької демократії.

3.2 Удосконалення системи управління видатками в казначействі

Наприкінці 20 століття питання управління державними витратами стало отримувати широку увагу. Протягом багатьох років сформувалася система управління видатками, яка відображає місію держави. Тому норми закону про бюджет України повинні визначати такі правила прийняття рішень, щоб забезпечити ефективні результати. З точки зору процесу бюджетного планування це означає, що процес розгляду та затвердження бюджету необхідно розділити на два етапи. На першому етапі затверджуються основні параметри бюджету, зокрема доходи бюджету, дефіцит бюджету (в абсолютній величині та у відсотках до ВВП), загальні видатки державного бюджету, включаючи трансферти місцевим бюджетам. Другий етап – затвердження видатків державного бюджету за функціональною класифікацією. Такий підхід міг би зменшити можливі

негативні наслідки, пов'язані з прийняттям політичних рішень в умовах представницької демократії.

Елементами управління державними витратами є верховенство права, відкритість та підзвітність. Верховенство права передбачає наявність і функціонування відповідної системи, заснованої на правилах, затверджених законодавчим органом.

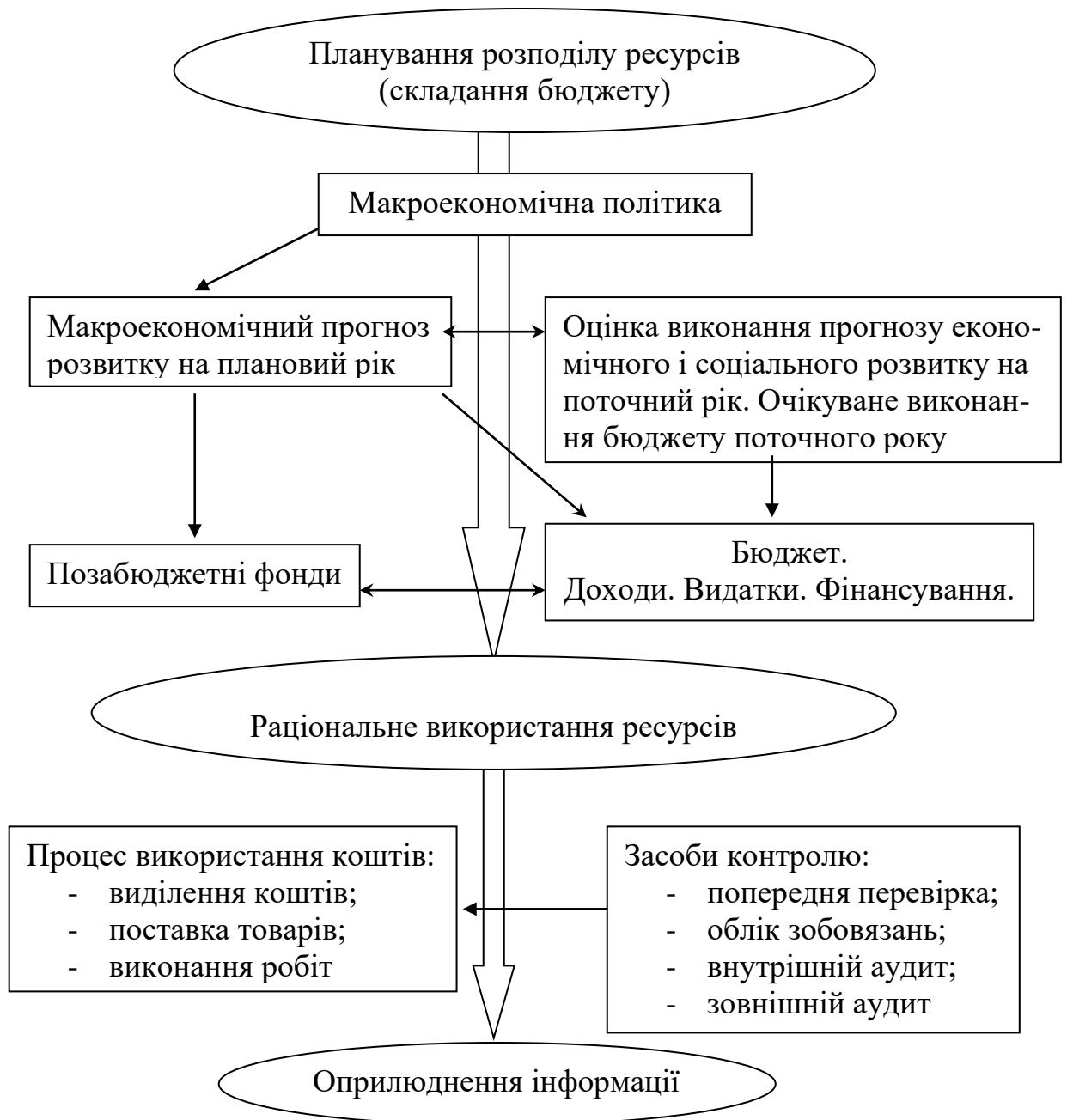


Рис. 3.1. Процес управління державними видатками [14]

Складність законів, які визначають діяльність, пов'язану з управлінням державними видатками, повинна бути відома всім, хто їх застосовує і до кого вони стосуються. Це пов'язано з тим, що не всі види діяльності можна точно або чітко визначити в законодавстві. У зв'язку з цим важливим є практичний досвід роботи адміністраторів фінансових послуг у межах встановлених законодавством норм. Відкритість стосується прозорості доступу громадськості до інформації про фінансові операції країни та процес прийняття рішень. Підзвітність – це наявність механізму звітування уряду про свою діяльність перед народом. Управління державними видатками є дуже складним процесом, який сприяє прийняттю своєчасних та ефективних рішень щодо використання бюджетних коштів. Такий процес включає:

- а) визначити політику, цілі та ресурси, необхідні для досягнення цих цілей;
- б) виділити ресурси, необхідні для досягнення заявлених цілей;
- в) забезпечити економічне виконання конкретних завдань;

Традиційно управління державними видатками розглядається як система контролю за правильністю витрачання бюджетних коштів. З роками економічні труднощі вплинули на зміст управління витратами, яке ставало дедалі складнішим. За нинішнього стану речей потрібен комплексний підхід до вирішення питання управління державними видатками. Це управління починається з етапу складання бюджету і закінчується підготовкою звіту про використання бюджетних коштів.

Фінансове планування є найважливішою частиною фінансового менеджменту. Об'єктами таких планів є фінансова діяльність суб'єкта і держави, а результатом — фінансове прогнозування і планування, кошторисні розписи по країні в цілому. У таких планах визначаються доходи і витрати на відповідний період, а також взаємовідносини з усіма галузями фінансово-кредитної системи за платіжно-розрахунковими документами. Характер ринкового механізму визначає функціонування

методу прогнозування, який включає елементи планування виробництва та обміну результатами. Для розрахунку фінансових показників використовуються різні методи, найважливішими з яких є: метод екстраполяції, нормативний метод, метод математичного моделювання, балансовий метод і цільовий метод.

Метод екстраполяції полягає в тому, що фінансові показники визначаються динамічно, виходячи з показників за звітний період. В основі нормативного підходу лежать критерії, які регламентують види доходів і видатків. Водночас слід також враховувати економічне становище підприємств, установ, галузей народного господарства та окремих осіб. Такий підхід дозволяє певною мірою визначити бюджетні резерви та сприяє їх економії. Збалансованість – дозволяє збалансувати джерела доходу та витрати в різних регіонах.

Якщо розглядати конкретно бюджет Тальнівської міської територіальної громади, то планування розподілу ресурсів для досягнення визначених містом цілей в основному пов'язане з оцінкою майбутніх доходів. Так доходи майбутніх громадських бюджетів на 2022-2024 роки прогножуються до зростання. Прогнозне планування витрат успішно використовується як один із засобів управління витратами в багатьох країнах. Таке планування може визначити майбутні потреби у фінансових ресурсах на основі очікуваних політичних рішень. Кожне таке рішення передбачає зобов'язання описати майбутнє використання необхідних ресурсів.

При плануванні необхідно комплексно оцінювати фінансовий стан міста, шукати можливості збільшення фінансових ресурсів, визначати напрями більш ефективного використання фінансових ресурсів. Такі рішення повинні прийматися на основі аналізу фінансової інформації на основі бухгалтерської, статистичної та операційної звітності.

Наприклад за офіційними даними Тальнівської міської ради [30] керуючись статтями 26 та 59 Закону України та положенням про

запровадження бюджетування за участі громадськості Тальнівської МТГ з метою розвитку демократичного суспільства, активізації місцевих ініціатив жителів, впровадження інноваційних механізмів залучення громадськості до розподілу бюджетних коштів виконком вирішив:

– визначити граничний обсяг громадського бюджету Тальнівської територіальної громади на:

- 2022 рік в сумі 936,1 тис.грн.;
- 2023 рік в сумі 986,0 тис. грн.;
- 2024 рік в сумі 1037,5 тис. грн.

– визначити граничний бюджет проектів Громадського бюджету Тальнівської МТГ на 2022-2024 роки в сумі 75 тис. грн [30].

– визначити граничний бюджет мікропроектів громадського бюджету на 2022-2024 роки в сумі 20 тис. грн. На сьогодні відсутній нормативний акт, який би встановлював методику та порядок розробки фінансових прогнозів. Фактично ті, хто робить середньострокові прогнози доходної та видаткової складових бюджету, базують свої показники на динаміці зростання номінального ВВП, прогнозних рівнях споживчих цін і цін виробників. Такі прогнози не впливають на бюджетний процес. Він не є обов'язковим і тому не має наслідків для бюджету, сформованого в плановому році. Проекти можна створювати з розділами функціональної класифікації та розділами агрегації. Тому в Тальнівському районі ведуться роботи з реставрації бюджетного устрою із врахування потреб об'єднаної територіальної громади на базі міста та адміністративного району. Однак офіційних підстав для такого групування при прогнозуванні немає. Прогнозні оцінки бюджетних показників мають відображати цільову макроекономічну діяльність у розрізі області, міста, району залежно від рівня бюджету. Одним із найважливіших моментів у процесі бюджетування є оцінка потреби у бюджетних асигнуваннях. Відсутність належного системного розвитку в цьому напрямку може призвести до того, що головні розпорядники бюджетних коштів не враховують наявні

фінансові ресурси при розрахунку потреб у фінансуванні. Розглядаючи це питання, слід мати на увазі, що навіть у найкращих економічних умовах деякі потреби залишаються незадоволеними. Йдеться про об'єктивність у визначенні цих потреб і про те, як вони співвідносяться з фактичними ресурсами. Зокрема, це стосується Тальнівського району, де бюджетні трансферти становлять 72,0% загальних видатків у 2021 році. Особливо на стадії бюджетування основною метою контролю має бути перевірка умов досягнення його бездефіцитного статусу, а у випадку неминучого дефіциту — достовірності джерел фінансування дефіциту.

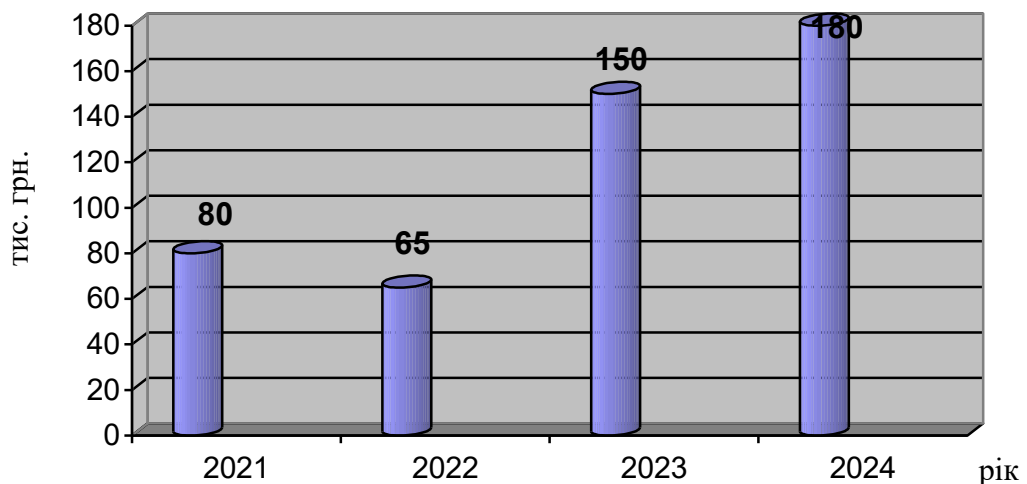


Рис. 3.2 Динаміка фактичних і прогнозних інфраструктурних субвенцій Державного бюджету України у Черкаській області, млн.грн [30].

Як видно з рис. 3.2 місцевий бюджет, складений на основі прогнозованих показників доходів і видатків, є дефіцитним. Забезпечення збалансованості бюджету вимагає зменшення його видаткової частини або зростання доходної. Це можна зробити як на етапі складання бюджету, так і під час його виконання. На практиці при формуванні планових показників річного бюджету можна використовувати пропорційне скорочення видатків і скорочення окремих галузей.

Перший підхід вважається справедливим, оскільки зменшення пропорційне для всіх одержувачів бюджетних коштів. Водночас таке скорочення не враховує пріоритети, встановлені на плановий рік, і може призвести до зменшення бюджетних призначень окремим розпорядникам коштів, що суттєво негативно вплине на виконання поставлених перед ними завдань порівняно з іншими. Другий підхід передбачає зниження плати за окремі види діяльності. Це насамперед зменшення капітальних вкладень, придбання обладнання та інвентарю, капітальний ремонт та деякі інші витрати, які можуть бути перенесені на майбутні періоди. Умови скорочення видатків під час виконання бюджету встановлюються Законом про бюджетну систему України (надалі Закону).

Статтею 33 Закону передбачено, що у разі перевищення дефіциту бюджету або суттєвого зменшення надходжень з джерела доходів під час виконання бюджету місцева рада приймає рішення про пропорційне зменшення місячного бюджету всіх затверджених витрати на статті бюджету (крім захищених статей) до кінця бюджетного року. Якщо його дефіцит не зменшується під час виконання бюджету, він також може бути зменшений пропорційно, таким чином не фінансуючи заходи, передбачені в бюджеті. Зменшення будь-яких бюджетних витрат – це завжди непросто. Ці дії зачіпають інтереси працівників окремих галузей, насамперед соціально-культурної сфери, і в цілому призводять до скорочення чисельності та штату працівників бюджетних установ.

Важливо пам'ятати, що існують видатки, які за умов особливого правового режиму не можуть бути скороченими. Для прикладу, якщо у сфері освіти чи охорони здоров'я можна скоротити ліцензований обсяг студентів чи кількість лікарняних ліжок, штат працівників, то неможливо скоротити бюджетні видатки на виплати військовослужбовцям та іншим працівникам силового блоку, родинам постраждалих, тощо.

Пропонуємо в таблиці 3.2 розроблену структуру видатків на 2023 рік, виходячи з прогнозованих державою видатків з Державного бюджету України.

За прогнозними розрахунками у зв'язку із воєнним станом витрати на усі сфери зменшуються за виключенням військового-промислового комплексу. На думку багатьох фінансистів бюджет 2023 року, з точки зору витрат, вперше буде не популістичним, а фактичним, тобто військовим. Хоча і з шаленим дефіцитом державного бюджету на рівні 1 трл.грн., або 17-20%ВВП.

Яка ж прогнозується структура витрат Державного бюджету по Тальнівському району Черкаської області згідно попередніх розрахунків Державної казначейської служби на 2023 рік і що прогнозується до кінця 2022 року відобразимо у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 Структура видатків по Тальнівському управлінні ДКС у 2021-2023 роки, %

Статті видатків	Питома вага видатків бюджету, 2021 р.	Питома вага видатків бюджету, 2022 р.	Прогноз на 2023 рік
Освіта	20,5	14,5	12,5
Національна оборона	6,5	44,0	51,5
Соціальний захист населення	14,5	16,5	16,7
Охорона здоров'я	13,5	5,0	4,5
Органи управління	14,7	6,0	5,8
Екологія	5,1	2,0	2,0
Сільське господарство	20,0	9,0	6,0
Інші	5,2	3,0	1,0
Всього	100	100	100

Ще у 2021 році освіта та сільське господарство мали найбільшу питому вагу по структурі видатків яку проводило управління ДКС у Тальнівському районі – 20,5 і 20,0 % відповідно. У 2022 році ситуація кардинально помінялася – 44% витрат на національну оборону, 16,5% на соціальний захист та 14,5% на освіту. Асигнування на сільське господарство скоротилися більше ніж вдвічі до 9%.

Розраховувати найближчим часом на достатні кошти для вирішення роками накопичених фінансових та матеріально-технічних проблем у соціальній сфері неможливо. У цьому контексті необхідно розвивати багатоканальне фінансування бюджетних установ та організацій шляхом розширення додаткових освітніх послуг, інноваційної та наукової діяльності. Законодавчі та нормативні документи необхідні для стимулювання залучення позабюджетного фінансування в ці сфери послуг. Одним із способів покриття дефіциту бюджету є можливий випуск цінних паперів – облігацій внутрішньої казначейської позики. Крім центральних органів влади випускати цінні папери можуть і органи місцевого самоврядування. Така потреба виникає, коли витрати місцевої влади перевищують її доходи (як у нашому випадку), або коли починаються великі інвестиційні проекти. Місцева влада є другим за величиною споживачем капіталу після центрального уряду.

На сьогодні муніципальні облігації випущені в Києві, Дніпропетровську, Харкові, Львові, Одесі, Кропивницькому, та інших містах України. Умови розміщення цих облігацій дуже різноманітні. Для привабливості покупки облігацій можна скористатися такими способами:

- використовувати його як засіб платежу, у тому числі направляти до місцевого бюджету при сплаті податку на прибуток;
- можуть бути обмінені акції приватизованих підприємств, акції юридичного фонду яких належать органу управління комунальним майном;
- можливість використовувати його як заставу для отримання кредиту;

- Можливість їх використання для розрахунків з кредиторами.

Слід знайти шляхи покращення ситуації з фінансуванням соціального сектору в Тальнівському районі, забезпечуючи при цьому економне та розумне використання наявних бюджетних ресурсів. Навіть за допомогою організаційних заходів можна досягти суттєвого покращення ситуації, особливо шляхом встановлення лічильників опалення та водопостачання, газу, зниження споживання цих ресурсів до природних меж, посилення контролю за правильністю сплати орендної плати, тощо.

Необхідно розглянути питання зарахування спеціальних коштів державного бюджету та вільних коштів спеціальних фондів держави на депозитні рахунки комерційних банків. На даний момент питання не вирішено, оскільки казначейство не має повноважень проводити такі операції. Тому ми вважаємо, що державні установи повинні мати право розміщувати кошти в комерційних банках поза системою казначейства. Жодного ризику для держави чи державних органів тут немає.

Одним із напрямків роботи управління ДКС Тальнівського району має стати здійснення контролю за видатками капітальних вкладень. Сьогодні бюджетні кошти за рахунок капітальних інвестицій передаються їх розпорядникам без ретельного вивчення доцільності та необхідності їх виділення. Контроль здійснюється лише за цільовим спрямуванням, а ефективність використання коштів ніким не досліджується. Проте, зважаючи на конкретні обставини роботи, поділ скарбниці все ж потребує реформування.

Вважаємо, що розпорядники бюджетних коштів, які не тільки не перевитрачають, а й економлять кошти завдяки раціональному використанню енергоносіїв та продуманій оплаті рахунків, повинні використовувати ці кошти для преміювання працівників або для покращення організації. Це стимулюватиме менеджерів до ефективного витрачання коштів.

Якщо ми порівняємо дані про доходи та витрати з даними про борг за останні три роки та поточний рік, ми побачимо відмінності між зобов'язаннями щодо витрат та джерелами фінансування.

Отже, для планування ефективного використання бюджетних коштів, а точніше, для того, щоб органи місцевого самоврядування могли ефективно надавати послуги, передбачені чинним законодавством, необхідно усунути дану невідповідність між джерелами доходів та обсягами видатків. Узгодження підсумків за витратами лише через бюджет.

Тобто нинішня система призводить до непрозорості виконання місцевих бюджетів. Якщо на всіх етапах від збору, аналізу соціально-економічного розвитку території до оплати рахунків у встановленому порядку будуть встановлені єдині правила формування та виконання бюджету, влада повинна буде його дотримуватися. Тому затвердження, виконання та дотримання правових норм є вирішальними для здорової бюджетної системи. Вважаємо, що для усунення протиріч і невизначеності першої групи питань першочергово необхідно здійснити такі заходи:

— перелік усіх прийнятих законодавчих і нормативно-правових актів щодо використання бюджетних коштів та їх контролю, перегляду, систематизації та підготовки до змін;

– при затвердженні державного бюджету для формування обсягу місцевого бюджету в кожному галузевому управлінні повинна бути встановлена єдина база тарифів бюджетних установ.

Заборонити керівникам бюджетних установ вчиняти та фактично виконувати роботи чи отримувати кошти понад затвердені кошториси та кошториси та встановити механізми стягнення з посадових осіб у повному обсязі сум заборгованості з бюджетних установ понад затвердені кошториси. Це страхітливий, але сьогоднішній імператив щодо впровадження легітимності державних витрат і полегшення боргів, і культ законності державних витрат є надзвичайно важливим. Місцева влада має

мало стимулів збільшувати надходження до бюджету прозорими та раціональними методами. При розрахунку обсягу доходів за формулу використовується база, досягнута регіоном, тобто чим більше регіон намагається наповнити свій бюджет доходами, тим більше коштів він вилучить з регіону в наступному році, і навпаки і навпаки, чим менший дохід, тим більше субсидій буде надано об'єднаній територіальній громаді.

Жодна система міжбюджетного фінансування не буде ефективною без стимулювання збільшення доходів. Існуюча система розподілу доходів створює непередбачуваність, що також обмежує зусилля місцевої влади щодо підвищення доходів. Наприклад, якщо регіон недоотримує доходи, інші регіони отримують менші виплати у наступному звітному періоді пропорційно до недоїмки іншого регіону.

Сам по собі соціальний бюджет – не має майбутнього адже він нічого не створює а тільки споживає. Тому 30-річна практика створення соціального бюджету давно себе вижила і такими подальшими діями тільки створює і надалі не ефективну систему управління фінансами.

З метою зменшення навантаження на державний бюджет необхідно шукати механізми впровадження медичного, пенсійного, та інших видів самострахування, яке б зменшило соціальне напруження. Крім того це дало би змогу особистості самостійно забезпечувати собі рівень як медичного обслуговування, так і пенсійного забезпечення. Але в цьому випадку потрібна повна довіра до банківської системи держави, адже це капіталовкладення на десятки років. І додатковий інвестиційний ресурс для розвитку економіки та фінансового сектору зокрема. Казначейська система обслуговування бюджетів в даному випадку допомогла би контролювати процес ефективного та цільового використання коштів банківськими та страховими установами. Досвід зарубіжних країн підтверджує доцільність формування інституцій добровільного страхування здоров'я, пенсій та життя вцілому.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

1. У своєму розвитку Державне казначейство України пройшло певні етапи, які супроводжувалися: заснуванням організаційної структури органів Казначейства, функціональність яких у процесі розвитку змінювалася; перерозподілом функцій і між банківською та фінансовою системами, галузевими міністерствами і відомствами, і між підрозділами центрального апарату Міністерства фінансів України, його місцевими фінансовими органами та органами Держказначейства; запровадженням казначейського обслуговування бюджетів; входженням усієї системи Державного казначейства до системи електронних платежів Національного банку України.

2. Державне казначейство України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів України. Держказначейство України керується у своїй діяльності Конституцією України, законами України, постановами Верховної Ради України, указами і розпорядженнями Президента України, наказами Міністерства фінансів України. Трирівнева структура Державного казначейства України, максимально наближена до адміністративно-територіального поділу, дає змогу на сьогодні запроваджувати казначейське обслуговування місцевих бюджетів відповідно до вимог Бюджетного кодексу. Це закономірний етап перебудови бюджетної сфери, в якому казначейству відведено важливу роль. У подальшому розвитку та реформуванні державного казначейству слід дотримуватися таких вимог.

3. Найголовніша характеристика казначейської системи виконання бюджету та її відмінність від банківської системи полягає в тому, що казначейство концентрує в єдиній системі два потоки грошових коштів, які виникають у процесі виконання бюджету – дохідний і витратний – на єдиному казначейському рахунку. Окрім того, казначейська система

передбачає здійснення функцій контролю за цільовим спрямуванням коштів державного бюджету та управління наявними коштами, які консолідуються на єдиному казначейському рахунку.

4. Станом на 1.01.2023 року в штаті управління державної казначейської служби у Тальнівському районі Черкаської області було 15,5 штатних одиниць. В колективі в основному особи жіночої статі, лише в 2019 році в колективі працювало 2 чоловіки, у 2022 році обое звільнилися за власним бажанням. Таким чином: зменшилась частка працівників віком до 27 років на 37,5%, залишилась незмінною частка працівників другої вікової групи, відповідно зросла чисельність третьої групи на 25 %, а четвертої на 20%. Працівники пенсійного віку відсутні. В зв'язку з тим, що кількість працівників передпенсійного віку на 2023 рік становить 5 осіб. Тому керівникові слід задуматися над пошуком чи підготовкою персоналу.

5. Вартість основних фондів у 2022 р. у порівнянні з 2020 р. зросла на 54,1 тис грн. за рахунок оновлення бази обчислювальної техніки. Її вартість збільшилась за досліджуваний період на 224,4 тис грн. Слід зазначити що вартість приміщень, інструментів, приладів та інвентарю залишалась майже не змінною протягом останніх трьох років і збільшилась усього на 6,6 %. На необоротні активи установ та організацій, що утримуються за рахунок бюджетних коштів, здійснюється нарахування зносу.

6. Так протягом 2021-2022 років всіма структурними підрозділами управління проводилося розрахунково – касове обслуговування 48 розпорядників коштів, з них –16 розпорядників коштів державного бюджету, 31 одержувачів коштів місцевих бюджетів та 1 клієнта який не входить до цих категорій платників. Відділом звітності та бухгалтерського обліку протягом 2021-2022 року управлінням казначейства відкрито – 867 рахунків, закрито – 196 рахунків розпорядників.

7. За останні три роки фонд оплати праці державних службовців збільшився на 354,1 тис грн., що становить 26,3% приросту. Також зросли і

посадові оклади на 457,7 тис грн., що становить 39,8% приросту. Відповідно зросла і середньомісячна заробітна плата на 5795,0 тис грн. тобто на 44,1%. Це підтверджує факт систематичного підвищення фінансового забезпечення фінансової сфери діяльності та фінансування казначейської служби із державного бюджету зокрема. Заробітна плата державних службовців постійно зростала і приріст її у 2022 році відносно 2020 року у річній сумі становила 78,9%, що є більше ніж місячне зростання внаслідок підвищеної річної премії яка виплачується в кінці року.

8. Доходи загального фонду в 2022 р. в порівнянні з 2020 р. зросли майже на 214%, або на 109,0 тис.грн. Це свідчить про збільшення витрат установи. На такий же відсоток збільшились і асигнування із державного бюджету на видатки установи та асигнування із місцевого бюджету. Отже, протягом останніх трьох років фінансування із держбюджету установи зросли вдвічі до 204 тис.грн, в тому числі з державного бюджету на 92,7 тис.грн, а з місцевого бюджету на 329% до 30,6 тис. грн.

9. У Тальнівській МТГ з метою розвитку впровадження інноваційних механізмів залучення громадськості до розподілу бюджетних коштів вирішено визначити граничний обсяг громадського бюджету на:

- 2023 рік в сумі 986,0 тис. грн.;

- 2024 рік в сумі 1037,5 тис. грн.

- визначити граничний бюджет проектів Громадського бюджету Тальнівської МТГ на 2023-2024 роки в сумі 75 тис. грн.

- визначити граничний бюджет мікропроектів громадського бюджету на 2023-2024 роки в сумі 20 тис. грн.

10. У структурі витрат державного бюджету у 2022 році освіта та сільське господарство мали найбільшу питому вагу яку проводило управління ДКС у Тальнівському районі – 20,5 і 20,0 % відповідно. У 2022 році ситуація кардинально помінялися – 44% витрат на національну оборону, 16,5% на соціальний захист та 14,5% на освіту. Асигнування на

сільське господарство скоротилися більше ніж вдвічі до 9%. За прогнозами на 2023 рік витрати на оборону країни ще збільшаться а на усі інші галузі зменшаться пропорційно анонсованим витратам.

Проведене дипломне дослідження дозволило обґрунтувати наступні пропозиції щодо поліпшення бюджетних відносин.

1. Зменшити видатки бюджету:

- Зменшити частку поточних витрат за рахунок їх часткового перекладання на підприємницькі структури. А саме створення підприємством грошових фондів для фінансування окремої структури соціального значення. Натомість провести стимулювання керівництва того чи іншого підприємства за рахунок послаблення податкового тягара через зниження податкових ставок для таких підприємств, звільнення від деяких місцевих зборів чи інших податків.
- Здійснювати поступовий перехід від державного пенсійного, соціального і медичного забезпечення до пенсійного, соціального і медичного страхування.
- Забезпечити на мінімальному рівні бюджетного фінансування освіти, медицини за умови розвитку мережі недержавних установ.
- Прискорити здійснення адміністративної реформи з ціллю скорочення бюджетних витрат на утримання виконавчої власті за рахунок оптимізації структури та функцій державного апарата.

2. Більш ґрунтовно підійти до прогнозування видаткової і дохідної частин місцевого бюджету. При плануванні має бути всебічно оцінений фінансовий стан міста, знайдені можливості збільшення фінансових ресурсів, визначені напрями ефективнішого їх використання.

3. Запровадити жорсткий контроль за раціональним і ефективним використанням коштів бюджетів. Розпорядники бюджетних коштів, які не лише не перевищували витрати понад кошторис, а й змогли зекономити кошти за рахунок раціонального використання енергоносіїв, продуманої оплати рахунків, повинні ці кошти спрямовувати на преміювання своїх

працівників чи на благоустрій установи. Це і буде стимулюванням для керівників щодо ефективного витрачання коштів.

4. Забезпечити зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування і його фінансової незалежності за рахунок встановлення стабільних нормативів відрахувань від загальнодержавних податків залежно від економічного розвитку регіонів.

Збільшення доходної частини бюджету можливе за рахунок:

- Випуску облігації внутрішньої місцевої позики для покриття дефіциту.
- Розміщення в банках залишків коштів, які знаходяться на рахунках казначейства, в режимі “овернайт” – в межах 2-3 днів, отримуючи з цього додаткові кошти в бюджет.
- Розміщення вільних коштів спеціального фонду місцевого бюджету і державних цільових фондів на депозитних рахунках комерційних банків.

Подальше вивчення цільового витрачання коштів повинно проводитись з метою виявлення резервів їх економії шляхом постійного дослідження видатків, причин перевитрат, і невиправдані з них віднести до резервів економії коштів, тобто до резервів поповнення доходів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. №2456-VI [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 50-51 – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Боровик П. М. Вітчизняна практика та зарубіжний досвід бюджетних відносин на рівні місцевих бюджетів / П. М. Боровик, О.В. Ролінський, К.М. Мазур // Облік і фінанси. – 2015. – № 1 (67). – С. 51–57.
3. Булгакова С.О. Фактори впливу на обсяг та структуру бюджетних видатків / С. Булгакова, І. Микитюк//Казна України.– 2012.–№ 3. – С. 6–10.
4. Бюджетний моніторинг: аналіз виконання бюджету за 2021 рік [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00KDV8.pdf
5. Василик, О. Д. Державні фінанси України / О. Д. Василик, К. В. Павлюк. – К. : Центр навч. л-ри, 2004. – 608 с.
6. Воловенко Е. Проблемні питання модернізації державних фінансів / Е. Воловенко // Казна України. – 2010. – №1 . – С.13–15.
7. Галушка Є. О. Бюджетний менеджмент : навч. посіб. / Галушка Є. О. – Чернівці : Книги-XXI, 2007. – 280 с.
8. Висновки щодо виконання Державного бюджету України за 2021 рік: Департамент питань бюджетної політики. Рахункова палата України. – 2012. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.acrada.gov.ua/img/files/Buleten_vykon_budg_2011.pdf.
9. Деркач М. І. Дейкало Л. Є. Чубак А. Ю. Напрямки підвищення ефективності казначейського контролю [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vddfa/2012_1/Derkach.pdf
10. Довгань Л. П., Пімонова І. О. Теорія і практика фінансування дефіциту державного бюджету України на сучасному етапі / Л.П. Довгань, І.О. Пімонова // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2012. – №1. – С. 118-125.

11. Лисяк Л.В. Трансакційні витрати функціонування інституту бюджетної політики// Фінанси України. - 2010. - № 2. - С. 27.
12. Луніна І.О. Проблеми й перспективи розвитку системи держаних фінансів в Україні// Фінанси України . - 2010. - №2 . - С. 3-12.
13. Лисяк Л.В. Трансакційні витрати функціонування інституту бюджетної політики / Л. В. Лисяк // Фінанси України.–2010. – № 2. – С. 27.
14. Луніна І.О. Проблеми й перспективи розвитку системи держаних фінансів в Україні / Луніна //Фінанси України. 2010. №2 . С. 3–12.
15. Електронний ресурс: режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua>
Офіційний веб- портал Державної казначейської служби України
Марченко О. Державне казначейство України - найбільший учасник у системі електронних платежів Національного банку України // Казна України. - 2009. - № 3. - С.14-16.
16. Нечаюк І. Б. Шляхи подолання негативних наслідків бюджетного дефіциту в державі / І. Б. Нечаюк // Економічний форум. – 2014. – Вип. 1. – С. 209-213
17. Казначейська система : навч. посіб. / [П.Ю. Буряк, У.З. Ватаманюк-Зелінська, С.Я. Бугіль, М.В. Кирилів, Н.В. Шевчук, Ю.О. Голинський]. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2014. – 236 с.
18. Казначейська система обслуговування бюджетів / Веб-портал Державної казначейської служби України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:
<http://www.treasury.gov.ua/main/uk/publish/article/92755;jsessionid=18C2F82969456E8C3E9C62B53425E106>
19. Орловська Н. Дефіцит державного бюджету і джерела його фінансування / Н. Орловська // Вісник НБУ. – 2010. – №5. – С. 28-30.
20. Офіційний веб-сайт державного комітету статистики [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
21. Офіційний веб-сайт Електронних ресурсів НБУВ (Розділи:

Наукова періодика України, Автореферати дисертацій) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/node/2116>.

22. Пасічник Ю. В. Менеджмент фінансовими ресурсами у системі казначейства України / Ю. В. Пасічник // Зб. наук. пр. Черкаського технол. ун-ту. Серія: Економічні науки: Вип. 33 : у 3 ч. / М-во освіти і науки України, Черкаський держ. технол. ун-т. – Черкаси : ЧДТУ, 2013. – Ч. II. – С. 5–9.

23. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2015 року № 215 «Про затвердження положення про Державну казначейську службу України». – 2015. Електронний ресурс. Режим доступу до ресурсу: – [www/zakon.rada.gov.ua](http://www.zakon.rada.gov.ua)

24. Паєнтко Т. В. Інституціональна природа дефіциту бюджету та державного боргу в Україні / Т.В. Паєнтко // Економіка промисловості. – 2013. – № 1-2 (61-62). – С. 181-187

25. Петрашко П.Г. Казначейство не стимулює форсованого використання бюджетних коштів / П. Г. Петрашко // Казна України. – 2004. – № 12. – С. 2–4. 121. Податковий кодекс України (зі змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2011. – № 13–16. – № 17.

26. Положення про Державну казначейську службу України, затвержене Указом Президента України від 13.04.2011 № 460/2011 «Про Положення про Державну казначейську службу України». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/460/2011>

27. Положення про Єдиний казначейський рахунок №122 від 26.06.2001р. (у редакції наказу ДКУ від 30.11.2010р. №449) України». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0594-02>

28. Сушко Н. І. Повноваження казначейських органів в контексті реалізації положень бюджетного кодексу /Казна України. - 2012. -№ 3. - С.13-14.

29. Сушко Н.І. Модель казначейського обслуговування державного бюджету України в умовах застосування міжнародних стандартів бухгалтерського обліку // Збірник праць всеукраїнської науково-практичної конференції «Фінансова політика у системі соціально-економічного розвитку України» - К: Київ Нац. торг.- екон. ун-т, 2013 – 240 с., с. 118 -120.
30. Тальнівська міська територіальна громада. Режим доступу. – https://rada.info/upload/users_files/36566327/72ba57160d03d056a32db012fcd28445.pdf
31. Фліссак І. Проблемні питання, які виникають при здійсненні розрахунково-касового обслуговування розпорядників та одержувачів бюджетних коштів// Казна України. - 2010. - № 5. - С.28-31 .
32. Харченко С. Стабілізація фінансової системи держави відбулася. // Казна України . - 2010. - № 4. - С. 2-4.
33. Юрій С.І., Стоян В.І., Даневич О.С. Казначейська система // Підручник.-Тернопіль:Видавництво «Карт-бланш», 2006.,372 с.